

Anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa 2021

Uppföljning och analys av utvecklingen

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges.
För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovsmannens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. Publikationen kan också
tas fram i alternativt format på begäran. Frågor om alternativa format skickas till
alternativaformat@socialstyrelsen.se

ISBN	978-91-7555-595-9
Artikelnummer	2022-11-8197
Publicerad	www.socialstyrelsen.se , november 2022

Förord

Det här är Socialstyrelsens andra nationella kartläggning av anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa bland landets samtliga kommuner och stadsdelar. Kartläggningen omfattar helåret 2021 och ger en bild av anmälningarnas omfattning, barnen som berörs, anmälare, anmälningsorsak samt andel anmälningar som leder till utredning. Rapporten beskriver också utvecklingen sedan den föregående kartläggningen 2018.

Kartläggningen med tillhörande analys är ett delprojekt i ett regeringsuppdrag (S2019/05315/RS (delvis)) att under perioden 2020–2022 stödja huvudmän samt yrkesverksamma inom den sociala barn- och ungdomsvården genom insatser för att främja kompetens och stabilitet samt kvalitetsutveckling inom området.

Projektledare för uppdraget har varit utredaren Therese Olmsäter. Utredaren Eva Kågström och juristen Johanna Nilsson har deltagit i arbetet. Statistiker My Raquette och enkätkonstruktör Anna Malmborg har också medverkat. Ansvarig enhetschef har varit Stina Hovmöller.

Socialstyrelsen vill rikta ett stort tack till alla kommuner som med engagemang och stort kunnande har deltagit i arbetet.

Olivia Wigzell
Generaldirektör

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	7
Bakgrund	10
Om uppdraget	10
Omfattning och avgränsningar	11
Rapportens disposition	12
Metod och genomförande	13
Nationell enkätundersökning	13
Intervjuer med chefer och personal i socialtjänstens mottagningsfunktioner	14
Analys av enkätsvar och intervjuer	15
Anmälningar till socialtjänsten	16
Anmälningar som gäller barn	16
Barn som berörs av anmälningarna	19
Ansökningar om stöd	20
Anmälningsskyldiga och andra anmälare	21
Olika kategorier av anmälare	21
Polis, skola och hälso- och sjukvård bakom 60 procent av anmälningarna	21
Anmälningsorsaker	24
Den registrerade anmälningsorsaken är en tolkning av informationen i anmälan	24
Var femte anmälan rör våld i nära relationer	24
Uppgifter och innehåll i anmälningarna	26
Innehåll i anmälningarna	26
Utveckling och nya tendenser	27
Införandet av e-tjänster påverkar innehållet i anmälningarna	31
Vissa typer av anmälningar saknas	31
Pandemirelaterade anmälningar	32
Utredningar efter anmälan	37
Beslut om utredning och anmälningar som tillförs pågående utredning	37
Anmälningar som inte leder till utredning	39
Analys av anmälningar och omfattningen över tid	42
Anmälningarna har fortsatt att öka	42
Det finns fortfarande en underrapportering	47
Alla anmälningar ska inte leda till utredning	48

Framtida omfattning på anmälningar.....	51
Avslutande kommentarer.....	54
Utveckla riktade insatser till vissa anmälningsskyldiga	54
Stärk socialtjänstens förutsättningar att bedöma en allt större mängd anmälningar.....	55
Fortsätt att följa utvecklingen över tid	56
Referenser	58
Bilaga 1. Kvalitetsdeklaration	61
Bilaga 2. Enkätformulär	66

Sammanfattning

Anmälningar om barn år 2021

Socialstyrelsens andra nationella kartläggning av anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa omfattar helåret 2021 och visar att landets socialtjänster tog emot omkring 422 000 anmälningar under året.

Anmälningarna berörde ungefär 216 000 barn, vilket motsvarar 9,8 procent av alla barn mellan 0–17 år i landet. Av barnen var 54 procent pojkar och 46 procent flickor. Drygt 6 av 10 barn var 12 år eller yngre.

Antalet anmälningar varierar stort mellan kommunerna, från drygt 10 i en av de minsta kommunerna till omkring 35 000 anmälningar i den största. Medianvärdet var 700 anmälningar.

I kommuner där invånarna har låga inkomster och låg arbetsmarknadsanknytning var antalet anmälningar per 1000 barn högre, än i kommuner där befolkningen har höga inkomster och hög arbetsmarknadsanknytning.

De tre största anmälarna – polis, skola och hälso-, sjuk- och tandvård – stod tillsammans för 60 procent av anmälningarna under året. Det var vanligare att anmälningarna relaterade till föräldrars och vårdnadshavares problematik än till orsaker som rör barnet själv.

Utredningar efter anmälan år 2021

Tröskeln för när en anmälan om barn till socialtjänsten ska göras är låg – en anmälan ska göras redan vid en misstanke om att barnet far illa. Det innebär att en anmälan inte alltid är detsamma som att ett barn faktiskt far illa. Att utreda alla anmälningar är därför varken lämpligt eller möjligt.

Omkring 55 procent av alla anmälningar hanterades i utredningar 2021. Varje inledd utredning innehöll i genomsnitt 1,9 anmälningar.

Anmälningarna om barn har ökat sedan 2018

Sedan Socialstyrelsens föregående kartläggning 2018 har anmälningarna om barn till landets socialtjänster ökat med 27 procent. Ökningen sågs främst åren 2019 och 2020, för att därefter plana ut.

Utvecklingen skiljer sig mellan kommuner. I drygt tre av fyra kommuner ökade antalet anmälningar, men det finns också exempel där antalet anmälningar har varit oförändrat eller minskat.

Några jämförelser på nationell nivå sedan 2018 visar att:

- andel barn som berörs av anmälningarna har ökat från 8,3 till 9,8 procent
- antal anmälningar per barn har ökat från 1,8 till 2,0 per år
- andel av barnen som var mellan 0–6 år har ökat från 27 till 30 procent
- polisens andel av samtliga anmälningar har ökat från 21 till 24 procent, ökningen ses främst i stora kommuner och i storstäderna
- antalet anmälningar om våld i nära relation har ökat, samtidigt som andelen i stort är oförändrad och rör omkring var femte anmälan.

Flera samspelande orsaker bakom ökningen

Det finns flera samspelande orsaker bakom ökningen av anmälningar, och olika orsaker har haft olika betydelse i olika kommuner. En orsak kan vara att barnkonventionen blev lag år 2020. Inför, och i samband med detta, arbetade många anmälningsskyldiga och andra anmälare med att uppmärksamma utsatta barn i verksamheten och att stärka kunskaperna om barns rättigheter.

En annan orsak till ökningen av anmälningar kan vara uppmärksamhet i media eller sociala medier av enskilda barn som far illa. Sådana händelser kan särskilt påverka anmälningsstatistiken i en kommun under ett enskilt år.

En ytterligare bidragande orsak kan vara de senaste årens fokus på förebyggande socialt arbete med barn och unga i riskzon för en ogynnsam utveckling. Intervjuer med socialsekreterare pekar även mot att polisen gör fler anmälningar än tidigare utifrån egna observationer på barn i utkanten av kriminella gäng och andra riskmiljöer. Att tidigt uppmärksamma barn i en negativ utveckling är viktigt för att barn ska få rätt hjälp i tid utifrån sina behov.

Något som också kan ha bidragit till ökningen är att allt fler kommuner har möjliggjort anmälningar om barn via e-tjänster på sina webbplatser, vilket ökar tillgängligheten för anmälare att göra anmälningar. År 2021 fanns en sådan e-tjänst i omkring var tredje kommun.

Kommunerna betraktar generellt inte covid-19-pandemin och dess konsekvenser som en bidragande orsak bakom ökningen. Trots det, har det kommit in en eller flera anmälningar som relaterar till pandemin i nära hälften av kommunerna under både 2020 och 2021. De två vanligaste orsakerna bakom dessa anmälningar var skolfrånvaro följt av vårdnadshavares psykiska ohälsa eller missbruk. Rapporten innehåller ett avsnitt som fokuserar på pandemin.

Socialtjänstens bild av utveckling och tendenser

I kartläggningen framträder några nya områden och tendenser av vad som anmäls, utifrån socialtjänstens beskrivningar av innehållet i anmälningarna 2021. Några av dessa tendenser är anmälningar om:

- Barn och familjer som inte befinner sig i Sverige, men fortsatt står skrivna i en kommun. Dessa anmälningar är ofta återkommande och handlar exempelvis om uteblivna besök från tandvården.
- Kränkningar och brottsliga handlingar i sociala medier, exempelvis spridning av filmer med hot, våld eller förnedring. Anmälningarna kan gälla både barn som utsatt andra och barn som själva blivit utsatta.
- Flickor i gängmiljöer och flickor som utövar våld och misshandlar andra flickor, ibland i grupper med flickor. I intervjuer uttrycker några att oron kring flickor tenderar att bli mer lik den kring pojkar.
- Kriminalitet och missbruk gällande allt yngre barn. Det är inte ovanligt att sådana anmälningar handlar om barn i nedre tonåren eller ännu yngre.
- Barns behov av stöd från andra aktörer än socialtjänsten. Dessa anmälningar kan handla om barn vars situation har försämrats som en konsekvens av att andra verksamheter inte förmår att möta barnens behov. Stora behov av anpassat stöd i skolan, långvarig skolfrånvaro eller lång väntan på tid till barn- och ungdomspsykiatri (BUP), är exempel på problem som kan ge upphov till sådana anmälningar.

Trots den stora mängden anmälningar till socialtjänsten varje år, beskriver socialsekreterare att de saknar vissa typer av anmälningar. Det handlar främst om anmälningar som rör omsorgsbrister om de yngsta barnen, omsorgsbrister som exempelvis förskola, tandvård och BVC kan uppmärksammas.

Socialstyrelsens kommentarer

Fler uppmärksammar de yngsta barnen

Bland barnen som berörs av anmälningar, har andelen som är 6 år eller yngre ökat – trots att socialsekreterare ibland saknar anmälningar om omsorgsbrister. Mot bakgrund av att de yngsta barnen generellt har färre vuxenkontakter, ser Socialstyrelsen positivt på att åldersgruppen uppmärksammas.

Flera olika anmälare uppmärksammar samma barn eller händelse

Antalet anmälningar per barn och år har ökat sedan 2018. Att flera olika anmälare uppmärksammar situationer och händelser där barn far illa indikerar, å ena sidan, att anmälningsbenägenheten har ökat. Det ser Socialstyrelsen som positivt.

Att antalet anmälningar per barn har ökat kan, å andra sidan, betyda att barn och familjer inte får det stöd eller den hjälp de behöver i komplexa ärenden och att det därför fortsätter komma in anmälningar. Det saknas idag kunskap på nationell nivå om hur vanligt det är att barn blir återaktualiserade till socialtjänsten, av vilken orsak och vilka barn som berörs.

Anmälningar som görs på rutin innehåller inte alltid information om oro för barnet

Informationen i vissa anmälningar är bristfällig, till exempel saknas ibland en beskrivning av oron om barnet som anmälan avser. Av intervjuer framgår att det bland annat gäller vissa anmälningar som görs utifrån en rutin som beskriver när en anmälan ska göras, som till exempel att en anmälan alltid ska göras vid en viss procents skolfrånvaro.

När informationen i en anmälan är vag kan det riskera att försvåra eller försena bedömningen av om en utredning behöver inledas eller inte. Socialtjänsten kan då behöva inhämta kompletterande information.

Sökbarhet är viktigt ur ett barnrättsperspektiv

I maj 2019 överlämnade Socialstyrelsen rapporten *Att göra anmälningar som gäller barn sökbara*. Socialstyrelsen konstaterade i rapporten att det behövs tydligare regler för att socialnämnden ska kunna hålla anmälningar som inte lett till utredning ordnade på ett sökbart sätt.

Socialtjänstens möjligheter att inhämta mer uppgifter om barnets situation under förhandsbedömningen är relativt begränsade. Därför blir tidigare anmälningar viktiga pusselbitar för bedömningen av om en utredning ska inledas eller inte. I takt med att anmälningarna ökar, ökar även risken att inte hitta viktig information om barnet, som kan finnas i tidigare anmälningar.

En lagändring i enlighet med den som föreslås i ovan nämnda rapport skulle kunna effektivisera socialtjänstens arbete med att söka bland tidigare inkomna anmälningar. Det skulle ge bättre förutsättningar för en mer jämlik hantering över landet och stärka utsatta barns rätt till stöd och skydd.

Bakgrund

År 2019 publicerade Socialstyrelsen en första nationell kartläggning av anmälningar till socialtjänsten enligt 14 kap. 1 § och 1c § socialtjänstlagen, SoL (2001:453) om barn som far illa eller misstänks fara illa [1]. Kartläggningen visade att landets socialtjänster tog emot 331 000 anmälningar gällande cirka 180 000 barn under 2018. Det motsvarade drygt 8 procent av barnen i landet, vilket var en större andel än vad tidigare studier på området visat [2-4]. Flest anmälningar gjordes av polis, skola och hälso- och sjukvård. De stod tillsammans för 60 procent av anmälningarna 2018 [1].

Resultatet pekade mot att allt fler har kunskap om och uppmärksammar barn som far illa eller som misstänks fara illa, vilket har ökat anmälningsbenägenheten över tid. Andra orsaker bakom ökningen var, enligt kartläggningen, förändringar i lagstiftningen och socialtjänstens allt mer specialiserade mottagande och utveckling av handlägningsrutiner, så att fler inkomna anmälningar ingår i anmälningsstatistiken [1].

Aktuella svenska studier, från både Socialstyrelsen och andra aktörer, visar att antalet anmälningar och antalet barn som berörs av anmälningarna har fortsatt öka – även under pandemin [5-7].

För att på nationell nivå följa utvecklingen av antalet anmälningar, anmälningsorsak, anmälare, barnens kön och ålder samt vad anmälningarna leder till, presenterar myndigheten här en uppföljande kartläggning och analys som omfattar helåret 2021. Kartläggningen innehåller även jämförelser över tid.

Om uppdraget

Kartläggningen av anmälningar gällande barn genomförs som ett av flera deluppdrag i ett regeringsuppdrag¹ om att under perioden 2020–2022 stödja huvudmän samt yrkesverksamma inom den sociala barn- och ungdomsvården för att främja kompetens och stabilitet samt kvalitetsutveckling.

Att följa utvecklingen av anmälningar om barn är en del i myndighetens arbete att främja kvalitetsutveckling i den sociala barn- och ungdomsvården.

Syfte och frågeställningar

Kartläggningen syftar till att öka kunskapen på nationell nivå om anmälningar till socialtjänsten enligt 14 kap. 1 § och 1c § SoL samt att följa och analysera utvecklingen över tid.

Årets kartläggning innehåller även vissa uppgifter om samtliga aktualiseringar till socialtjänsten, särskilt ansökningar om stöd.² Fokus i rapporten är dock fortsatt på anmälningarna.

Inom ramen för uppdraget kartlägger och analyserar Socialstyrelsens följande frågeställningar:

¹ S2019/05315/RS, delvis

² Med ansökan avses ansökan enligt SoL. Vårdnadshavare, och i vissa fall barn över 15 år, kan aktualisera en ansökan enligt SoL för barnet.

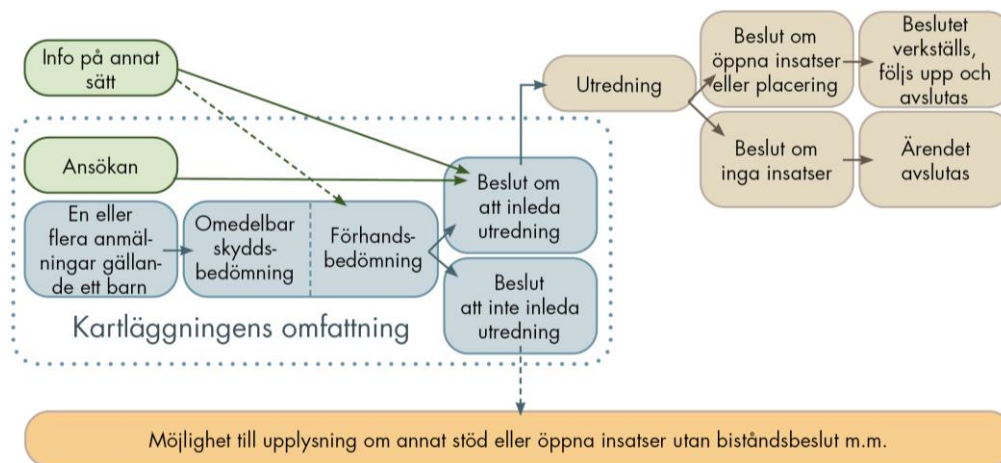
- I vilken omfattning inkom anmälningar gällande barn till socialtjänsten under helåret 2021?
 - Vilka aktörer gjorde anmälningarna?
 - Av vilka orsaker gjordes anmälningarna?
 - Hur många barn berördes av anmälningarna?
 - Hur många anmälningar ledde till beslut om utredning?
 - Vilka regionala skillnader kan identifieras?
- Hur stor andel av aktualiseringarna utgjordes av anmälningar under 2021?
- Hur har omfattningen på anmälningarna förändrats 2018–2021?
 - Vilka bakomliggande orsaker ligger bakom utvecklingen?
 - I vilken utsträckning har pandemin påverkat omfattningen och vilka anmälningar som inkommit till socialtjänsten?
- Arbetar socialtjänsten på något sätt med de barn och familjer vars anmälningar inte leder till beslut om utredning?

Omfattning och avgränsningar

Ett ärende kan aktualiseras hos socialtjänsten på olika sätt, nämligen genom anmälan, ansökan eller information på annat sätt.³ Denna kartläggning omfattar ansökningar och anmälningar gällande barn och socialtjänstens arbete med att ta emot och bedöma anmälningar.

Figur 1 ger en översikt av handlägningsprocessen vid aktualiseringar gällande barn till socialtjänsten.⁴ Markeringen visar kartläggningens omfattning.

Figur 1. Översikt över handlägningsprocessen vid aktualiseringar gällande barn i socialtjänsten, samt de delar som kartläggningen omfattar

Källa: Bearbetning av flödesschema i Socialstyrelsens handbok Utreda barn och unga (2015) s. 15.

³ Se 11 kap. 1 § SoL. Med *information på annat sätt* menas alla sätt ett ärende kan uppkomma på enligt SoL som inte är ansökan eller anmälan. Det kan exempelvis vara ärenden som uppkommer genom en begäran om ett yttrande, ett meddelande från en annan myndighet eller genom socialtjänstens egna iakttagelser.

⁴ När kartläggningen genomfördes gällde Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) om våld i nära relationer. I 6 kap. 1 § SOSFS 2014:4 angavs att socialnämnden utan dröjsmål ska inleda en utredning om ett barns behov av stöd och hjälp, när nämnden får kännedom om att ett barn kan ha utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående, eller bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående. Socialstyrelsen har beslutat om nya föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2022:39) om våld i nära relationer som trädde i kraft 1 november 2022. 6 kap. 1 § har inte förts över till den nya författningen. Bestämmelsen har istället ersatts med en hänvisning till 11 kap. 1 § första stycket SoL som bland annat anger att socialnämnden ska inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden.

Kartläggningen avser perioden 1 januari till 31 december 2021. Kartläggningen omfattar barn 0 till 17 år, vilket motsvarar både barnkonventionens definition av barn och den åldersgrupp som omfattas av reglerna om anmälningar i 14 kap. 1 § och 1 c § SoL.

I materialinsamlingen har statistiska uppgifter samlats in på aggregerad nivå, vilket innebär att det inte har samlats in några uppgifter om enskilda anmälningar eller specifika individer.

I vilka situationer far barn illa?

Socialtjänstlagen anger inte närmare i vilka situationer eller vid vilken misstankegrad ett barn kan misstänkas fara illa. I förarbeten framgår att barn kan fara illa om de utsatts för fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp, kränkningar, fysisk eller psykisk försummelse eller lever i familjer där det förekommer allvarliga relationsproblem. Barn kan även fara illa på grund av sitt eget beteende (missbruk, kriminalitet eller annat självdestruktivt beteende) eller för att de utsätts för hot, våld eller andra övergrepp av jämnåriga.

Barn med stora problem i skolsituationen till följd av en social problematik kan också anses fara illa. Om det inte samtidigt finns en social problematik faller däremot exempelvis psykisk ohälsa, såsom depression och självskadebeteende, utanför socialtjänstens kompetensområde. Inte heller renodlade inlärningsproblem är ett ansvar för barn- och ungdomsvården.⁵

Regelverket för anmälningar

Socialstyrelsens föregående kartläggning [1] publicerades i december 2019 och innehåller en genomgång av regelverket för anmälningar respektive socialtjänstens mottagande och bedömning av anmälningar. I dessa delar hänvisas läsaren till sidan 17–23 i ovan nämnda kartläggning.

Rapportens disposition

Detta inledande kapitel har redogjort för uppdraget, dess syfte och frågeställningar samt uppdragets omfattning och avgränsningar.

Nästa kapitel, *Metod och genomförande*, beskriver hur Socialstyrelsen har genomfört kartläggningen och bearbetat materialet.

Resultaten från kartläggningen redovisas därefter i följande fem kapitel:

- *Anmälningar till socialtjänsten*
- *Anmälningsskyldiga och andra anmälare*
- *Anmälningsorsaker*
- *Uppgifter och innehåll i anmälningarna*
- *Utredningar efter anmälan*

Redovisningen belyser löpande regionala skillnader och jämförelser av utvecklingen över tid.

Därefter följer kapitlet *Analys av anmälningar och omfattningen över tid*. Sist i rapporten återfinns Socialstyrelsens avslutande kommentarer.

⁵ Proposition 2012/13:10 Stärkt stöd och skydd för barn och unga, s. 47.

Metod och genomförande

Socialstyrelsen har genomfört kartläggningen med två huvudsakliga metoder. Dels en enkätstudie som omfattat landets samtliga kommuner och stadsdelar och dels en intervjustudie med chefer och socialsekreterare inom socialtjänstens barn- och ungdomsvård.

Nedan beskrivs kartläggningens metoder närmare.

Nationell enkätundersökning

En enkät skickades till landets samtliga kommuner, Stockholms stads stadsdelar samt Göteborgs stads socialförvaltningar, totalt 305 mottagare. Enkäten var öppen för svar mellan 18 januari och 11 mars 2022. Den besvarades av 261 kommuner (86 procent). I dessa bor 89 procent av Sveriges barn.

Enkäten bestod av två delar. I den första delen efterfrågades antalsuppgifter om aktualiseringar (anmälningar, ansökningar samt information på annat sätt) 2019, 2020 och 2021. Här efterfrågades även uppgifter om anmälningsorsak, anmälare, unika barn, utredningar samt kön och ålder på barnen – med år 2021 i fokus.

Frågorna i enkätens första del var utformade på samma sätt som vid föregående kartläggning, i syfte att möjliggöra upprepade kartläggningar och jämförelser över tid. Ett undantag var frågan om antal utredningar, se avsnitt om ny enkätfråga nedan. I årets enkät gjordes även mindre justeringar kring svarsalternativen för anmälare, bland annat i syfte att undersöka kommunernas möjlighet att särredovisa anmälningar från tandvården från de som inkommer från hälso- och sjukvården.

I enkätens andra del ställdes tre frågor om covid-19-pandemins direkta eller indirekta påverkan på anmälningar och arbetssätt vid mottagning och förhandsbedömning av anmälningar under 2020 respektive 2021. Härfter avser pandemin perioden mars 2020 till december 2021, om inte annat anges.

Enkäten avslutades med möjlighet att lämna fritextsvar om tendenser, förändringar eller utveckling gällande anmälningar i kommunen 2021.

Enkätformuläret återfinns i sin helhet i bilaga 2.

Ny enkätfråga om antal utredningar

Årets enkät innehöll två frågor om antalet anmälningar som leder till utredning, till skillnad från föregående enkät som endast innehöll en sådan fråga.

I den ena frågan efterfrågades hur många anmälningar som ledde till ett beslut om att inleda utredning. I den andra efterfrågades det totala antalet anmälningar som hanterades i en utredning, inklusive alla anmälningar som kopplades (tillfördes) till pågående utredningar.⁶

Syftet med att dela upp frågan är att få en mer rättvisande nationell bild över anmälningar som leder till utredning. Det förbättrar förutsättningarna

⁶ Se enkätfråga 8 i bilaga 2.

för jämförelser både över tid och mellan kommuner. För en närmare redogörelse om svårigheterna att jämföra andelen anmälningar som leder till utredning, se Socialstyrelsens föregående kartläggning sidan 39–40 [1].

Kommunernas förutsättningar att ta fram uppgifter om aktualiseringar på gruppnivå

Socialstyrelsens föregående kartläggning konstaterade att det saknas nationell enhetlighet i socialtjänstens registrering av aktualiseringar, och att kommunernas förutsättningar till systematiska datauttag om aktualiseringar och anmälningsstatistik varierar. Det innebär bland annat att redovisade uppgifter om inkomna anmälningar även kan innehålla ansökningar och information på annat sätt, eftersom alla kommuner inte kan särredovisa olika aktualiseringsorsaker.

För en redogörelse om kommunernas förutsättningar att ta fram uppgifter om aktualiseringar hänvisas till sidan 24–25 i ovan nämnda kartläggning [1].

Intervjuer med chefer och personal i socialtjänstens mottagningsfunktioner

I syfte att fördjupa förståelsen för enkätresultatet och utvecklingen av anmälningarnas omfattning över tid, genomförde Socialstyrelsen intervjuer med socialtjänstens mottagningsfunktioner som hanterar anmälningar gällande barn. Syftet med intervjuerna var också att diskutera anmälningar som återkommer flera gånger och mottagningsfunktionernas arbete med barn och familjer som berörs av anmälningar som inte leder till utredning.

Urvalet gjordes bland de kommuner som besvarat enkätundersökningen i både den här och i föregående kartläggning. Detta för att kunna använda enkätsvaren som utgångspunkt i samtalen om anmälningar, utveckling och förändring över tid. Ett urval gjordes därefter utifrån invånarantal, geografi och förekomst av utsatta områden.⁷

Socialstyrelsen har genomfört gruppintervjuer med chefer och personal i socialtjänstens mottagningsfunktioner i tio kommuner. Vid varje gruppintervju deltog två till fyra personer. Deltagarna bestod av en chef eller annan person med arbetsledande funktion, ihop med en till tre socialsekreterare.

Intervjuerna genomfördes i mars och april 2022. Fyra av intervjuerna genomfördes i kommuner med minst ett utsatt område. Fyra intervjuer genomfördes som fysiska besök och sex stycken som digitala videomöten.

Inför intervjutillfället sammanställde Socialstyrelsen delar av kommunens enkätsvar för både 2018 och 2021 och skickade till intervjudeltagarna med ett önskemål om att diskutera och reflektera kring siffrorna i arbetsgruppen innan intervjun. Dessa sammanställningar var utgångspunkt i intervjuerna.

⁷ I det här urvalet använde Socialstyrelsen polisens definition av utsatt område, som är ”ett geografiskt avgränsat område som karaktäriseras av en låg socioekonomisk status och där de kriminella har en inverkan på lokalsamhället” (se *Kriminell påverkan i lokalsamhället – En lägesbild för utvecklingen i utsatta områden*. Polisen. Nationella operativa avdelningen).

Övrigt material

I arbetet med kartläggningen har Socialstyrelsen också tagit del av forskning, rapporter, aktuella studier och andra skriftliga källor på området. Myndigheten har också haft avstämningar med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

Analys av enkätsvar och intervjuer

Enkätsvaren har sammanställts och analyserats utifrån kommunstorlek. Eftersom enkätfrågorna till största del var utformade på samma sätt som vid tidigare undersökning, har jämförelser gjorts mot tidigare resultat. Det har möjliggjort analyser som rör utvecklingen av antalet anmälningar över tid.

Antal anmälningar, antal unika barn och antal utredningar har även analyserats utifrån kompletterande registerdata från Statistiska centralbyrån, (SCB) med hjälp av en socioekonomisk sorteringsnyckel som tagits fram inom ramen för Socialstyrelsens Öppna jämförelser för ekonomiskt bistånd. Nyckeln är primärt ett mått på kommuners och stadsdelars relativa socioekonomiska status och mäter avståndet till den kommun som har högst socioekonomisk status. Nyckeln baseras på invånarnas arbetsmarknadsanknytning och inkomst, vilka samvarierar med ekonomiskt bistånd.

Intervjuanteckningar har renskrivits, kodats i kategorier och tematiserats i syfte att fördjupa förståelsen för de kvantitativa enkätresultaten. I rapporten återfinns citat från intervjuerna. I några fall har mindre justeringar gjorts i citaten för att underlätta läsförståelsen.

I arbetet har projektgruppen haft samtal med flera av Socialstyrelsens medarbetare med kompetens från den sociala barn- och ungdomsvården i syfte att ta del av erfarenheter från relevanta pågående uppdrag på myndigheten. Totalt medverkade sex medarbetare även i en intern referensgrupp.

Hur inkomna svar från enkäten presenteras i rapporten

Baserat på enkätsvar som rör anmälningar, unika barn och utredningar har Socialstyrelsen gjort en uppräknings av antalet till riksnivå. Uppgifter som rör anmälningar, unika barn och utredningar presenteras genomgående baserat på det uppräknade antalet.

Uppgifter om barnens kön och ålder, anmälare och anmälningsorsak presenteras utifrån enkätsvaren. På dessa frågor finns ett partiellt bortfall som är olika stort för olika frågor. Antal kommuner och anmälningar som utgör underlaget till dessa tabeller och figurer redovisas genomgående. Även uppgifter om ansökningar presenteras utifrån enkätsvar och ej uppräknade siffror.

Kartläggningen redovisar inga närmare uppgifter om aktualiseringsorsaken information på annat sätt eftersom många kommuner har svårt att ta fram eller särskilja antalsuppgifter om denna aktualiseringsorsak från anmälningar.

En beskrivning av hur uppräknings och bearbetning av enkätsvaren har gått till finns i kvalitetsdeklarationen i bilaga 1.

Anmälningar till socialtjänsten

Ett ärende kan aktualiseras hos socialtjänsten på tre sätt: genom anmälan, ansökan eller information som på annat sätt kommer till nämndens kännedom.⁸

Anmälningar är den överlägset vanligaste aktualiseringsorsaken. År 2021 stod anmälningar för omkring 90 procent av aktualiseringarna i de kommuner som har lämnat enkätsvar om alla tre aktualiseringsorsaker.⁹ I dessa kommuner stod ansökningar respektive information på annat sätt för omkring fem procent av aktualiseringarna vardera.

Detta kapitel redogör för anmälningar gällande barn till socialtjänsten 2021, vad vi känner till om barnen som berördes av dessa anmälningar samt utvecklingen sedan 2018.

Sist i kapitlet återfinns en kort redogörelse över ansökningar samt utvecklingen av antalet ansökningar sedan 2018.

Anmälningar som gäller barn

År 2021 inkom cirka 422 000 anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa till landets socialtjänster. Det är en ökning med drygt 27 procent (91 000 anmälningar) sedan år 2018.

Ökningen av antalet anmälningar under ett enskilt år var störst från 2018 till 2019 (15 procent). År 2020 till 2021 var ökningen betydligt lägre (cirka 1,5 procent). Se tabell 1.

Tabell 1. Antal anmälningar gällande barn år 2018–2021

Antal anmälningar baserat på uppräknade siffror. Ackumulerad ökning i procent.

År	Anmälningar (antal)	Ackumulerad ökning (%)
2018	331 000	-
2019	381 000	15
2020	416 000	26
2021	422 000	27

Källa: Socialstyrelsens kommunenkäter om anmälningar gällande barn 2019 och 2022.

Stora lokala variationer i antal inkomna anmälningar

Spridningen i antalet inkomna anmälningar till socialtjänsten i olika kommuner är stor – från drygt 10 stycken i en av de minsta kommunerna till omkring 35 000 anmälningar i den största under år 2021. Antalet anmälningar varierar stort även mellan kommuner inom samma kommunkategori.

Medianvärdet i rikets kommuner var drygt 700 inkomna anmälningar under 2021, vilket är en ökning från drygt 500 stycken 2018.

Stora lokala variationer återfinns även vad gäller utvecklingen av antalet inkomna anmälningar från 2018 till 2021. I de flesta kommuner (77 procent)

⁸ Se 11 kap. 1 § SoL.

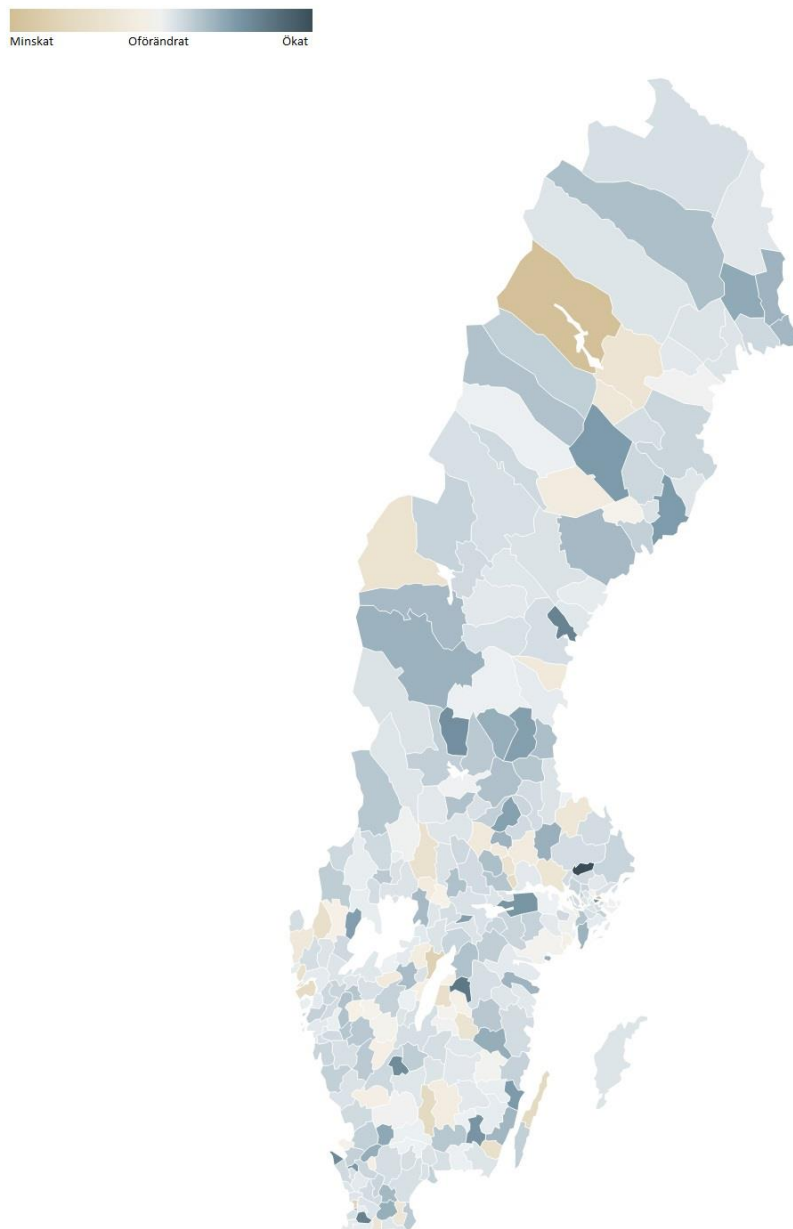
⁹ År 2021 redovisade totalt 172 kommuner – vid sidan om anmälningar – antalsuppgifter i enkäten om både ansökningar och information på annat sätt. Det motsvarar 66 procent av samtliga svarande.

har anmälningarna ökat.¹⁰ I var fjärde kommun (24 procent) är ökningen större än 50 procent och i åtta procent av kommunerna har anmälningarna mer än dubblats under perioden. Under den aktuella perioden minskade¹¹ antalet anmälningar i 14 procent av kommunerna.

Kartan i figur 2 illustrerar utvecklingen över antalet inkomna anmälningar i landets kommuner under perioden 2018 till 2021.

Figur 2. Förändring av antalet inkomna anmälningar till landets 290 kommuner under perioden 2018 till 2021

För kommuner som inte besvarat enkäten är redovisningen baserad på uppräknade siffror.

Källa: Socialstyrelsens kommunenkäter om anmälningar gällande barn 2019 och 2022.

¹⁰ Här innebär det en ökning med fem procent eller mer.

¹¹ Här innebär det en minskning med fem procent eller mer.

Ökning av antalet anmälningar per 1000 barn

Anmälningarna till socialtjänsten under år 2021 motsvarar 192 anmälningar per 1000 barn i riket. Det är en ökning från 154 anmälningar per 1000 barn år 2018. Detta redovisas i tabell 2.

Tabell 2. Anmälningar per 1000 barn i riket samt fördelat på kommunernas befolkningsgrupper år 2018 och 2021

Antal baserat på uppräknade siffror.

	Anmälningar per 1000 barn (antal)	
	2018	2021
<15 000 invånare	171	206
15 000–30 000 invånare	163	211
30 000–70 000 invånare	147	188
>70 000 invånare	147	186
Storstäder	155	184
Riket	154	192

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät om anmälningar gällande barn 2019 och 2022 samt SCB:S befolkningsstatistik 2018 och 2021.

Antalet anmälningar per 1000 barn har ökat i samtliga kommungrupper under treårsperioden, se tabell 2. Resultatet visar att antalet anmälningar per 1000 barn är högre i de minsta och små kommunerna, än i kommuner med 30 000 invånare eller mer. Det gäller både år 2018 och 2021.

En skillnad mellan 2018 och 2021 är anmälningar per 1000 barn i storstäderna. År 2018 låg antalet nära rikets genomsnitt, medan motsvarande antal år 2021 låg under genomsnittet.

Fler anmälningar i kommuner med låg socioekonomi

Med stöd av kompletterande registerdata visar resultatet att antalet anmälningar per 1000 barn är väsentligt högre i kommuner där befolkningen har låga inkomster och låg arbetsmarknadsanknytning, jämfört med i kommuner där befolkningen har en högre socioekonomisk standard i form av inkomster och arbete.

Bland kommunerna med allra högst antal anmälningar per 1000 barn återfinns bland andra kommuner som har haft en kraftig inflyttning av invånare som lever utan egen försörjning likväl som före detta bruksorter där bruket inte längre är i drift och många därför går utan arbete. Här återfinns allt från stadsdelar med utsatta områden i storstäderna till små kommuner i glesbygd.

Barn som berörs av anmälningarna

Under ett år kan mer än en anmälan till socialtjänsten avse ett och samma barn. Därför är det totala antalet inkomna anmälningar fler än antalet barn som berörs av anmälningarna.

År 2021 berördes cirka 216 000 barn av de 422 000 anmälningarna. Det innebär att omkring 9,8 procent av barnen mellan 0–17 år i Sverige kom till socialtjänstens kännedom genom en anmälan under 2021. Det är en ökning med 1,5 procentenheter sedan 2018 då 8,3 procent av barnen berördes av en anmälan.

I genomsnitt inkom 2,0 (1,95) anmälningar per barn under 2021. Det är en ökning från 1,8 (1,84) anmälningar per barn 2018. Se tabell 3.

Tabell 3. Barn som kom till socialtjänstens kännedom genom en anmälan år 2018 och 2021

Antal samt andel i procent baserat på uppräknade siffror.

	Unika barn (antal)	Andel barn (%)	Anmälningar per barn (antal)*
2018	180 000	8,3	1,8
2021	216 000	9,8	2,0

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät om anmälningar gällande barn 2019 och 2022 samt SCB:S befolkningsstatistik 2018 och 2021.

* Antalet blir något högre när det beräknas på inkomna enkätsvar om antal unika barn från 162 kommuner 2018 och 158 kommuner 2021.

Små skillnader vad gäller barnens kön och ålder

Fler pojkar än flickor kom till socialtjänstens kännedom genom en anmälan både år 2018 och år 2021. Fördelningen av anmälningar mellan pojkar och flickor har under samma period utjämnats något.

År 2021 var cirka 30 procent av barnen 6 år eller yngre, 33 procent var mellan 7 och 12 år och 37 procent var mellan 13 och 17 år.

Jämfört med 2018 har andelen barn i den yngsta ålderskategorin upp till 6 år ökat något, medan andelen barn från 7 år och uppåt har minskat något. Detta redovisas i tabell 4.

Tabell 4. Barn som berördes av en anmälan år 2018 och 2021, uppdelat på kön och ålder

2018: Redovisning av kön baserat på svar från 133 kommuner (96 245 unika barn).

Redovisning av ålder baserat på svar från 93 kommuner (62 491 unika barn).

2021: Redovisning av kön baserat på svar från 130 kommuner (115 651 unika barn).

Redovisning av ålder baserat på svar från 94 kommuner (88 899 unika barn).

Andel i procent.

	Kön (%)		Ålder (%)		
	Pojkar	Flickor	0–6 år	7–12 år	13–17 år
2018	55	45	27	35	38
2021	54	46	30	33	37

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät om anmälningar gällande barn 2019 och 2022.

Ansökningar om stöd

I enkäten ombads kommunerna även att uppge hur många ansökningar om stöd de tagit emot. Resultatet visar att det årliga antalet ansökningar till socialtjänsten i stort är oförändrat under perioden 2018 till 2021. En mindre nedgång i antalet ansökningar kan dock skönjas 2020, för att 2021 återgå till ungefär samma nivå som 2018.¹²

Samtidigt finns stora variationer mellan kommunerna i antalet inkomna ansökningar. År 2021 lämnade totalt 241 kommuner ett enkätsvar om antalet ansökningar. De sju kommuner med flest antal ansökningar stod tillsammans för 25 procent av det totala antalet ansökningar.

¹² I beräkningen ingår de kommuner som i sina enkätsvar lämnat antalsuppgifter om alla tre aktualiseringsorsaker (anmälningar, ansökningar samt information på annat sätt) under ett eller flera av åren (2018, 2019, 2020 och/eller 2021). De ingår endast i beräkningen det eller de åren de lämnat antalsuppgifter om alla tre aktualiseringsorsaker. År 2021 var det 172 kommuner.

Anmälningsskyldiga och andra anmälare

Det här kapitlet handlar om anmälningsskyldiga och andra anmälare som står bakom anmälningarna om barn till socialtjänsten.

Inledningsvis finns en kort redogörelse för vilka svarsalternativ som fanns till enkätfrågan om anmälare. Därefter presenteras enkätresultatet på nationell nivå, följt av en sammanställning av regionala skillnader.

Olika kategorier av anmälare

När en anmälan om barn inkommer till socialtjänsten registreras uppgifter om vem som gjort anmälan i kommunens verksamhetssystem. Hur många olika alternativ för anmälare som finns att välja mellan skiljer stort mellan kommuner.

I enkäten användes följande nio övergripande svarsalternativ:

- polis
- skola
- förskola
- hälso-, sjuk- och tandvård
- socialtjänst i egen kommun
- myndighet eller socialtjänst i annan kommun
- förälder, vårdnadshavare eller anhörig
- privatperson, namngiven eller anonym
- annan anmälare.

De som besvarade frågan fick en följdfråga om att, om möjligt, särredovisa anmälningar från hälso- och sjukvården respektive från tandvården.

Polis, skola och hälso- och sjukvård bakom 60 procent av anmälningarna

År 2021 kom den största andelen anmälningar från polisen (24 procent), följt av skola och hälso-, sjuk- och tandvård (17 procent vardera). Dessa tre anmälare stod tillsammans för knappt 60 procent av anmälningarna, en andel som var ungefär densamma 2018. Andelen anmälningar från polisen har ökat under perioden, samtidigt som skolans andel av anmälningarna har minskat. Andelen anmälningar från hälso-, sjuk- och tandvården är oförändrad.

Omkring var tionde anmälan kom från privatpersoner, namngivna och anonyma. Föräldrar, vårdnadshavare och anhöriga stod bakom en något mindre andel (7 procent) av anmälningarna. Tillsammans med anmälningar

från andra anmälare¹³ utgör dessa 25 procent av anmälningarna. Även denna andel var ungefär densamma 2018. Se tabell 5.

Tabell 5. Anmälare i riket år 2018 och 2021

2018: Baserat på svar från 169 kommuner (208 323 anmälningar).

2021: Baserat på svar från 177 kommuner (274 608 anmälningar).

Andel i procent.

Anmälare	Andel anmälningar (%)	
	2018	2021
Polis	21	24
Skola*	21	17
Förskola*	-	2
Hälso-, sjuk- och tandvård	17	17**
Socialtjänst i egen kommun***	11	9
Myndighet eller socialtjänst i annan kommun	5	6
Förälder, vårdnadshavare eller anhörig	7	7
Privatperson (namngiven eller anonym)	9	10
Annan	9	8
Totalt	100	100

Källa: Socialstyrelsens kommunenkäter om anmälningar gällande barn 2019 och 2022.

* År 2018 låg skola tillsammans med förskola som ett gemensamt svarsalternativ i enkäten, varför dessa anmälare redovisades inom en och samma kategori.

** År 2021 var omkring 16 procent av anmälningarna från hälso- och sjukvården och 1 procent från tandvården. Beräkningen bygger på svar från 117 kommuner som redovisade anmälningar från tandvård skilt från anmälningar från hälso- och sjukvård.

*** Information om barn som misstänks fara illa som vidarebefordras inom nämnden utgör i formell mening inte en anmälan. En del kommuner registrerar anmälningar inom nämnden som information på annat sätt medan andra registrerar detta som anmälningar. I redovisningen kan det därför förekomma information och anmälningar från egen nämnd såväl som anmälningar från annan nämnd.

Anmälningar från polisen har ökat mest

År 2021 inkom omkring 91 000 fler anmälningar till landets socialtjänster än 2018. Även om andelen anmälningar från olika anmälare är relativt lika mellan åren (se tabell 5) så gjorde anmälare i samtliga kategorier fler anmälningar 2021 än tre år tidigare.

Anmälningarna från polisen ökade mest med 40 procent under treårsperioden. Anmälningarna från hälso-, sjuk- och tandvården ökade med 36 procent, följt av anmälningar från skola och förskola som ökade med 21 procent. Så trots att skolans andel av det totala antalet anmälningar har minskat (tabell 5), gjorde skolan fler anmälningar 2021 än 2018.

Regionala skillnader

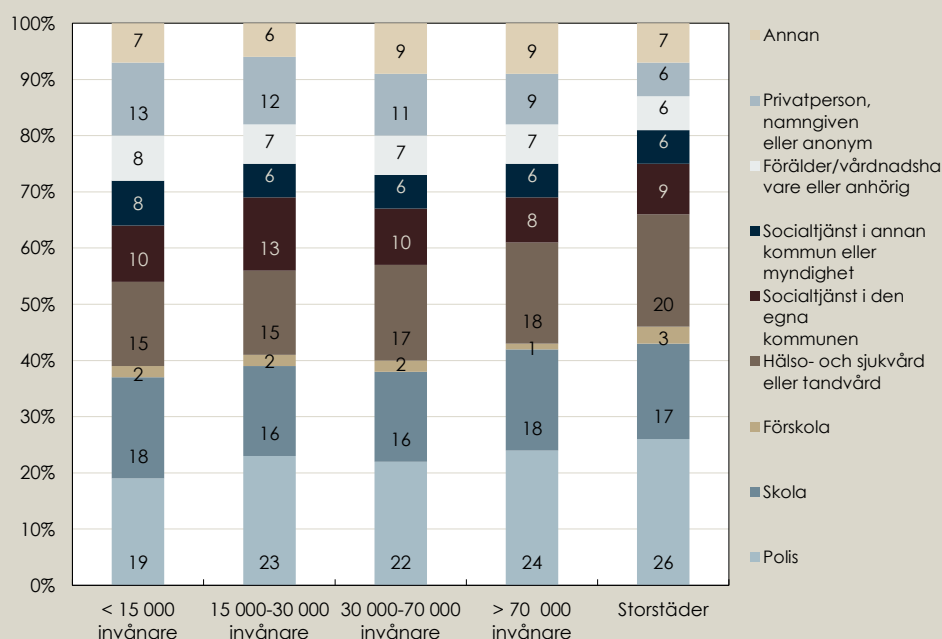
Figur 3 redovisar en regional fördelning av andelen anmälare år 2021. Polis, skola och hälso-, sjuk- och tandvård är de tre största kategorierna av anmälare i samtliga kommungrupper. I storstäderna står dessa tre största anmälare tillsammans för knappt två tredjedelar (63 procent) av samtliga anmälningar. Samma andel i de minsta kommunerna är drygt hälften (52 procent) av anmälningarna.

¹³ Andra anmälare är t ex myndigheter som inte är anmälningsskyldiga, hyresvärdar och ideella föreningar. Här kan det förekomma anmälare som i verksamhetssystemen kategoriserats under svarsalternativ som inte går att fördela i enkätens svarsalternativ.

Andelen anmälningar från skolan är relativt lika mellan kommunkategorierna (16–18 procent) medan andelen anmälningar från polis och hälso-, sjuk- och tandvård är större i stora kommuner och i storstäder än i de minsta kommunerna. Samtidigt är andelen anmälningar från privatpersoner större i de små och mellanstora kommunerna än i större kommuner och storstäder.

Figur 3. Anmälare fördelat på kommunernas befolkningsgrupper år 2021

Baserat på svar från 177 kommuner (274 608 anmälningar).
Andel i procent.

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät om anmälningar gällande barn 2022.

Fördelningen av andelen anmälningar mellan olika anmälare i kommunernas olika befolkningsgrupper (figur 3) ser ungefär likadan ut 2021 som 2018. En skillnad är dock att polisens andel av anmälningarna har ökat i nästan samtliga kommungrupper, varav den största ökningen sedan 2018 återfinns i storstäderna.

Bland privatpersoners andel av anmälningarna finns en mindre ökning i tre av fem kommungrupper.

Anmälningssorsaker

Det här kapitlet handlar om orsakerna i de anmälningar om barn som inkommer till socialtjänsten.

Kapitlet beskriver inledningsvis socialtjänstens arbete med att registrera anmälningssorsak vid en inkommen anmälan samt de svarsalternativ för anmälningssorsaker som fanns i enkäten. Därefter presenteras enkätresultatet.

Den registrerade anmälningssorsaken är en tolkning av informationen i anmälan

Anmälningar om barn innehåller information om vad olika aktörer och personer runt om i samhället och i barnets närhet uppmärksammar och vidareförmedlar till socialtjänsten. Anmälningarna ger därför inte någon helhetsbild av situationen för barn som far illa eller på vilket sätt de far illa.

När en anmälan inkommer till socialtjänsten är det den som registrerar anmälan i verksamhetssystemet som tolkar innehållet och definierar anmälningssorsak.¹⁴ Den registrerade anmälningssorsaken blir därmed en tolkning av vad anmälaren har uppmärksammat och informerat om i sin anmälan. Den registrerade anmälningssorsaken behöver därför inte vara synonym med den faktiska orsaken till att barnet far illa eller huruvida barnet faktiskt far illa.

I de flesta verksamhetssystem går det bara att registrera en enda anmälningssorsak per anmälan, men det förekommer system där flera orsaker kan registreras för en och samma anmälan. Det vanligaste är att registrera en anmälningssorsak per anmälan. En anmälan kan emellertid innehålla flera orsaker. I anmälningar som innehåller komplex problematik, registreras den orsak som uppfattats som den huvudsakliga orsaken i anmälan.

Vilka svarsalternativ för anmälningssorsak som går att registrera skiljer mellan kommuner, både vad gäller formulering och antal. I enkäten användes följande fyra övergripande svarsalternativ:

- anmälningssorsak relaterad till barnet
- anmälningssorsak relaterad till förälders eller vårdnadshavares problematik
- anmälningssorsak relaterad till våld i nära relation
- andra anmälningssorsaker.¹⁵

Var femte anmälan rör våld i nära relationer

Resultatet 2021 visar att det är vanligare att anmälningssorsaken är relaterad till föräldrars eller vårdnadshavares problematik (40 procent) än till barnet självt (28 procent). Omkring var femte anmälan (19 procent) är relaterad till

¹⁴ Det är inte alla kommuner som registrerar anmälningssorsak i verksamhetssystemet. I enkäten svarade omkring var fjärde kommun att de inte kan ta fram uppgifter om anmälningssorsak till en rimlig insats eller kostnad.

¹⁵ För en mer detaljerad beskrivning av orsakerna, se fråga 3b. i enkäten i bilaga 2.

våld i nära relation, mot vuxna eller mot barn. Här ingår våld som är fysiskt, psykiskt och/eller bevittnat, samt skada eller övergrepp. Andelen anmälningar som rör våld varierar från 16 till 22 procent i kommuner av olika storlek.

Om man utgår ifrån att även anmälningar om våld i nära relation berör problem hos föräldrar och vårdnadshavare, relaterar anmälningsorsaken i nära 6 av 10 anmälningar på olika sätt till föräldrar och vårdnadshavare.

En mindre andel anmälningar (13 procent) har andra anmälningsorsaker. Här återfinns bland annat bostadsrelaterad problematik och förälders död. Även anmälningar som registrerats under allmänna orsakskoder (till exempel ”oro för barn” eller ”barn som far illa”) kan finnas här. I kategorin andra anmälningsorsaker finns också anmälningar som i verksamhetssystemen kategoriserats under svarsalternativ som inte följer enkätens svarsalternativ.

Fördelningen av anmälningsorsaker mellan de fyra kategorierna är i stora drag densamma 2021 som 2018. En förändring är dock att andelen anmälningar som kategoriserats relaterat till barnet har minskat, samtidigt som andelen anmälningar med andra anmälningsorsaker har ökat. En möjlig orsak bakom förändringen kan vara att anmälningar som inkommer via kommunernas e-tjänster i vissa fall registreras under allmänna orsakskoder så som ”oro för barn” eller ”barn som far illa”, enligt några intervjupersoner i kommuner som infört e-tjänst för anmälningar om barn. Sådana allmänna orsakskoder passar inte att fördela i något av de övriga tre svarsalternativen, utan hamnar i den sista kategorin med andra anmälningsorsaker.

Resultatet sammanfattas i tabell 6.

Tabell 6. Anmälningsorsak i riket år 2018 och 2021

2018: Baserat på svar från 119 kommuner (147 323 anmälningar).

2021: Baserat på svar från 125 kommuner (196 865 anmälningar).

Andel i procent.

Anmälningsorsak	Andel anmälningar (%)	
	2018	2021
Relaterad till barnet	33	28
Relaterad till förälder eller vårdnadshavare	39	40
Relaterad till våld i nära relation	20	19
Andra anmälningsorsaker	8	13
Totalt	100	100

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät om anmälningar gällande barn 2019 och 2022.

Uppgifter och innehåll i anmälningarna

Detta kapitel handlar om innehållet i anmälningarna och bygger på både intervjuer och enkätsvar.

Inledningsvis redogör kapitlet för innehåll i anmälningarna, de vanligaste kategorierna av anmälare samt socialtjänstens beskrivning av informationen de lämnar i sina anmälningar.¹⁶ Redogörelsen av vad olika anmälare anmäler är en sammanfattning från föregående rapport och återges därför i punktform.

Därefter följer en beskrivning av utveckling och tendenser gällande uppgifter och innehåll i anmälningarna. Här finns även ett resonemang gällande införandet av e-tjänster för digitala anmälningar.

Kapitlet avslutas med ett avsnitt om pandemirelaterade anmälningar, inklusive intervjupersoners reflektioner om pandemins fortsatta påverkan på utvecklingen av anmälningar våren 2022.

Innehåll i anmälningarna

Informationen i anmälningarna varierar. Socialsekreterare beskriver att uppgifterna i anmälningarna kan vara vaga, mer eller mindre allvarliga och innehålla uppgifter som är säkra i olika utsträckning. Informationen kan innehålla allt från lite information där misstanken om att barnet far illa är oklar, till mycket allvarlig information om att barnet är behov av omedelbart skydd från sin familj.

Det saknas ibland viktig information

Socialsekreterare beskriver att det ibland saknas viktig information vid skriftliga anmälningar. Information som kan saknas är till exempel kontaktuppgifter till familjen, vilket barn anmälan avser, eller att det är oklart varför anmälaren misstänker att det aktuella barnet far illa. Ett exempel på det sistnämnda är rutinemässiga anmälningar som endast hänvisar till en viss procents skolfrånvaro. Detta är sällan tillräckligt med information för att socialnämnden ska kunna bedöma om någon åtgärd behöver vidtas av nämnden eller inte [8].

I Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall uppmärksammar myndigheten bland annat att skola och förskola tydligare skulle kunna beskriva problemen som de uppmärksammat i sina anmälningar till socialtjänsten [9].

Information från olika anmälare

I årets kartläggning ser Socialstyrelsen att intervjupersonernas bild av vad som anmäls och vilka som anmäler stämmer överens med de beskrivningar som framkom i föregående kartläggning. Nedan följer därför en kort sammanfattning från föregående rapport.

¹⁶ I materialinsamlingen har Socialstyrelsen inte läst eller analyserat innehållet i enskilda anmälningar.

- Information från polisen kan innehålla både anmälningar enligt 14 kap. 1 § SoL och underrättelser om exempelvis misstanke om brott och kan röra såväl barn och vårdnadshavare.¹⁷ Anmälningar från polisen handlar exempelvis om kriminalitet hos barn, berusade personer som omhändertagits (s.k. LOB-rapporter) och egna observationer när polis uppmärksammar barn i olämpliga miljöer.
- Skolans och förskolans anmälningar handlar ofta om barn som berättat om våld i hemmet. Därutöver handlar anmälningar från skolan om de flesta typer av oro, såsom psykisk ohälsa, problem i hemmiljön, utåtagerande beteende och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som påverkar skolsituationen. Många anmälningar från skolan handlar om skolfrånvaro.
- Hälso- och sjukvårdens anmälningar kommer från många olika verksamheter som anmäler i mycket olika utsträckning. Exempel på några verksamheter är barn- och ungdomspsykiatri (BUP), akutmottagningar, vuxenpsykiatri, mödravårdscentraler (MVC), barnavårdscentraler (BVC), ungdomsmottagningar och primärvård. Vissa verksamheter, exempelvis vuxenpsykiatriens slutenvård, har tagit fram rutiner för anmälningar. Socialtjänsten får regelbundet in anmälningar från tandvården om uteblivna besök.
- Anmälningar från privatpersoner kan handla om en mängd olika saker som uppmärksammas kring barnet, exempelvis missbruk hos barnet eller föräldern. Många anmälningar kommer från vårdnadshavare och anhöriga när vårdnadshavare inte kommer överens vid separationer och vårdnadstvister.

Socialstyrelsen hänvisar till sidan 34–35 i föregående kartläggning [1] för en närmare beskrivning och fler exempel.

I årets kartläggning har Socialstyrelsen identifierat några områden med en fortsatt utveckling samt några nya tendenser. Detta presenteras nedan.

Utveckling och nya tendenser

Med utgångspunkt i intervjuer och fritextsvar har Socialstyrelsen identifierat följande övergripande nya områden och tendenser bland anmälningarna till socialtjänsten.

Anmälningar om våld i nära relationer

Enkätresultatet visar att omkring var femte anmälan till socialtjänsten 2021 hade våld i nära relation som huvudsaklig orsak (se tabell 6). Andelen var ungefär densamma år 2018, vilket gör våld i nära relationer till en fortsatt mycket vanlig orsak bakom anmälningarna. Även om andelen är densamma så har antalet anmälningar om våld ökat.

Både intervjuer och fritextsvar ger en i stort samstämmig bild av att anmälningar som rör våld i nära relationer har ökat över tid. En typisk kommentar som har lämnats i fritextsvar lyder:

¹⁷ Polisen är, enligt 6 § andra stycket polislagen (1984:387), skyldig att snarast underrätta myndigheterna inom socialtjänsten om förhållanden som bör föranleda någon åtgärd av socialtjänsten. Det finns också bestämmelser om att polisen ska lämna information om barn misstänkta för brott till socialtjänsten i 6 och 34 §§ lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL).

Trenden med ett högt inflöde av anmälningar rörande barn som är utsatta för våld eller som lever i familjer där det förekommer våld fortsätter och är dominerande orsak till anmälan.

Kommunerna lyfter fram olika förklaringar till att anmälningarna om våld fortsätter att öka. En förklaring är att det skett en generell ökning av kunskaperna på området, både bland anmälningsskyldiga och andra anmälare. Det framkommer även att socialtjänsten sett många familjer som fått en mer ansträngd situation under pandemin, vilket de menar har bidragit till fler anmälningar om misstänkt våld i familjer. Även medial uppmärksamhet kring enskilda fall, nämns som en förklaring till ökningen. Samtidigt förefaller den allmänna bilden från intervjuerna vara att anmälningarna om våld inte har någon direkt koppling till pandemin.

Det förekommer även fritextsvar som beskriver att anmälningar om våld i nära relationer har minskat under 2020 och/eller 2021.

Återkommande anmälningar om barn och familjer som inte befinner sig i Sverige

I intervjuer beskriver socialsekreterare att de får in anmälningar om uteblivna besök från exempelvis tandvården eller BVC om barn och familjer som inte befinner sig i landet. Det är socialtjänstens förhandsbedömning som visar att familjen har flyttat från Sverige men fortfarande står skrivna i kommunen, i de fall där de inte gjort en flyttanmälan till Skatteverket för att ändra sin folkbokföringsadress. Socialsekreterare beskriver att den här typen av anmälningar i vissa fall återkommer regelbundet.

Några socialsekreterare beskriver också att skolan ibland anmäler frånvaro trots att de känner till att familjen är på resa utomlands och har information om när eleven väntas komma tillbaka. Skolan har dock inte beviljat ledigheten. Sådana anmälningar innehåller sällan information om någon misstanke om att barnen far illa, enligt intervjupersonerna. Dessa anmälningar ska inte förväxlas med anmälningar från skolan vid misstanke om att barn förts ur landet i hedersrelaterade ärenden.

Återkommande anmälningar om vuxna som har barn

I intervjuerna framkommer flera andra exempel på återkommande anmälningar än de där familjen inte längre bor i Sverige (se ovan). Här finns bland annat exempel på olika anmälningar om vuxna som har barn. Det kan handla om vuxna som omhändertagits av polisen på grund av berusning (s.k. LOB-rapporter) eller anmälningar från vuxenpsykiatriens eller missbruksvårdens slutenvård.

Dessa anmälningar är ingen ny företeelse i sig, men socialsekreterare beskriver att anmälningarna inte alltid innehåller någon misstanke om att barnet far illa. Det kan exempelvis röra sig om fall där barnet inte bor tillsammans med den vårdnadshavare som har problem och inte heller träffar denne. Anmälaren har istället uppmärksammat att den vuxne är förälder och anmäler utan att ha någon kännedom om barnets sociala situation. En socialsekreterare beskriver en typ av sådana återkommande anmälningar såhär:

Barnet lever med den ena föräldern och träffar aldrig den andra som är missbrukare. Vi har några sådana familjer, där barnet och den ena föräldern aldrig träffas – barnet vet kanske inte ens hur föräldern ser ut. Men anmälningar om den missbrukande föräldern inkommer regelbundet.

Brottsliga handlingar och kränkningar i sociala medier

I både intervjuer och enkätens fritextsvar framkommer att socialtjänsten tar emot anmälningar om sådant som hänt i sociala medier. Sådana exempel framkom inte i den föregående kartläggningen 2018.

Ett exempel på den här typen av anmälningar handlar om spridning av bilder eller filmer med hot, våld eller förnedring. Ett annat exempel är anmälningar om grooming eller sexuella övergrepp över videosamtal. Anmälningar kan komma in både om barn som utsatt andra och om barn som själva blivit utsatta. Intervjupersoner lyfter fram att anmälningar om kränkningar i sociala medier ofta rör flickor.

Ytterligare ett exempel är anmälningar där s.k. Tiktok-utmaningar varit av sådan art att de gett upphov till oro för barnet, exempelvis kopplat till utmaningar om att dricka alkohol eller bruk av andra substanser.

Anmälningar om flickor

Fler pojkar än flickor kommer till socialtjänstens kännedom genom anmälningar (se tabell 4). Jämfört med tidigare studier finns tendenser som pekar mot att andelen flickor har ökat något över tid [1, 2, 10].

Socialsekreterare beskriver i intervjuer att de upplever att anmälningar om kriminalitet, utåtagerande beteende, hot om våld och trafikbrott (trimmade fordon och olovlig körning) främst kommer in på pojkar. Anmälningar om psykisk ohälsa rör främst flickor, upplever de.

Socialsekreterare i flera kommuner lyfter fram en ökning av anmälningar om flickor som befinner sig i gängmiljöer eller som utövar våld och miss-handlar andra flickor. I flera kommuner beskriver intervjupersonerna att det rör som om en specifik grupp med flickor som bråkar och slåss och att många anmälningar kommit in på flickorna i gänget. Intervjupersoner i ett par kommuner uttrycker det som att oron kring flickor i dessa anmälningar tenderar att bli mer lik den kring pojkar.

Som nämnts tidigare handlar anmälningar om brottsliga handlingar och kränkningar i sociala medier också ofta om flickor.

Tidiga anmälningar om barn i olämpliga miljöer

Av fritextsvar och intervjuer framkommer att anmälningar om kriminalitet och missbruk bland barn har ökat i många kommuner. Flera uppger att sådana anmälningar blivit vanligare gällande barn i allt lägre åldrar. Det är inte ovanligt att de handlar om barn i nedre tonåren eller yngre.

En typ av anmälningar till socialtjänsten är när polisen anmäler egna observationer, exempelvis när de uppmärksammar barn i olämpliga miljöer. Det handlar om både hemmiljöer och miljöer där barnen befinner sig i riskmiljöer för till exempel kriminalitet.

Under senare år har polisen gjort fler av den här typen av anmälningar, enligt socialsekreterare i flera kommuner. Det är något som de ser som positivt, eftersom det bland annat stärker möjligheten att tidigt fånga upp barn som befinner sig i utkanten av kriminella gäng eller i andra riskmiljöer. Ökningen av anmälningar utifrån egna observationer från polisen kan ha en koppling till polisens ökade närvaro i vissa områden, något som leder till fler anmälningar om barnen i dessa områden. Det ligger i linje med enkätresultatet som visar att polisens andel av anmälningarna har ökat, framför allt i storstäderna (se tabell 5 och figur 3).

En intervjuperson beskriver:

Polisen har även gjort satsningar för att uppmärksamma ungdomar som är på väg in i kriminella gäng, det handlar om unga under 15 år. Vi har ett tätt samarbete med polisen och de gör allt fler orosanmälningar vid dessa situationer. Vi vill att de gör anmälningar även när det inte är direkt kopplat till ett brott utan för en oro kring barnens livsföring.

Intervjupersoner beskriver att anmälningar om att barn befinner sig i olämpliga miljöer i första hand rör pojkar.

Anmälningar om barn som inte fått tillgång till rätt åtgärder från vård och skola

Socialsekreterare upplever att vissa anmälningar kan vara en konsekvens av att andra aktörer och huvudmän inte förmår att möta barns behov och ohälsa. Om barnens situation försämras med problem som hög skolfrånvaro eller psykisk ohälsa tenderar det att ge upphov till anmälningar till socialtjänsten, enligt de intervjuade. Detta trots att problemen (svårigheter att klara skolan, frånvaro från skolan eller långa köer till BUP) egentligen faller utanför socialtjänstens ansvarsområde om det inte samtidigt finns en social problematik eller annan oro kopplat till barnet.¹⁸

Av intervjuerna framkommer upplevelser av att den här typen av anmälningar har ökat. Följande två fritextsvar från enkäten illustrerar detta:

Mycket oro hamnar hos socialtjänsten där andra myndigheter kommer till korta vilket kan riskera att barn faller mellan stolarna.

Vi har under flera år haft en trend där antalet orosanmälningar och inledda utredningar ökat. Vår uppfattning är att det är en effekt av ökad psykisk ohälsa i samhället tillsammans med att det är svårare för barn att få rätt förutsättningar i samhället i övrigt, t.ex. långa väntetider till BUP, svårt få till anpassade LSS-insatser och långa väntetider, större skolor och svårare att få rätt anpassningar.

¹⁸ Jfr prop. 2012/13:10, s. 47.

I intervjuerna framkommer också exempel på att socialtjänsten inleder utredning efter anmälningar på grund av identifierade behov av att initiera samordning mellan olika huvudmän eller för att uppmärksamma andra huvudmän på stora behov av åtgärder för barnet och påskynda sådana åtgärder.

Införandet av e-tjänster påverkar innehållet i anmälningarna

Några av de intervjuade kommunerna har infört möjligheten att göra anmälningar via en e-tjänst på kommunens webbplats. Erfarenheterna av e-tjänsten är överlag positiva bland de intervjuade socialsekreterarna.

E-tjänsten innehåller bland annat ett formulär för att fylla i kontaktuppgifter och för att beskriva sin oro för barnet. Därför, menar intervjupersonerna, innehåller anmälningar som görs via e-tjänsten ofta den information som socialtjänsten behöver i förhandsbedömningen. Därmed ökar möjligheten i förhandsbedömningen att snabbt få kontakt med berörd familj och, vid behov, med anmälaren. Samtidigt minskar behovet av att inhämta kompletteringar från anmälaren.

Att kunna göra en anmälan via e-tjänsten direkt när misstanke om att ett barn far illa uppstår, är ytterligare en positiv aspekt av e-tjänsten, enligt intervjupersonerna. Det innebär att informationen om barnet kan komma snabbare till socialtjänsten, samtidigt som anmälaren inte behöver anpassa sig efter mottagningsfunktionens öppettider eller skicka anmälan via post eller fax. Personalgrupper som arbetar utanför kontorstider kan då göra anmälan under eller i anslutning till sitt arbetspass, oavsett tid på dygnet.

Intervjupersonerna ser att e-tjänsten har förbättrat tillgängligheten för både anmälningsskyldiga och andra anmälare att lämna anmälningar.

Samtidigt lyfter de intervjuade att den ökade tillgängligheten också kan innebära fler anonyma anmälningar och fler anmälningar vid exempelvis konflikter mellan föräldrar eller mellan grannar.

Vissa typer av anmälningar saknas

Trots den stora mängden anmälningar till socialtjänsten varje år uppger socialsekreterare i flera kommuner att de ändå saknar vissa typer av anmälningar. I första hand säger de att det rör sig om anmälningar som rör omsorgsbrister om de yngsta barnen från förskola, tandvård och BVC. Det är när anmälningar kommer in av andra orsaker och socialtjänsten inleder utredning som de kan uppmärksamma att de saknar sådana anmälningar om omsorgsbrister. Det sker när socialtjänsten under utredningstiden kontaktar till exempel förskola, tandvård eller BVC som det framkommer att det funnits kännedom om brister i omsorgen om barnet, som socialtjänsten anser borde ha inkommit som en anmälan långt tidigare.

Pandemirelaterade anmälningar

En av enkätfrågorna berörde förekomsten av anmälningar där orsaken (direkt eller indirekt) kan relateras till pandemin under 2020 respektive 2021. Respondenterna ombads besvara frågan utifrån erfarenheter i verksamheten och eventuellt genomförda uppföljningar. Svaren bygger således inte på uttag av statistik ur verksamhetssystemen.

Knappt hälften av kommunerna (cirka 45 procent) svarade att de har erfarenhet av sådana pandemirelaterade anmälningar. Andelen är ungefär densamma både 2020 och 2021.

Resultatet ger en bild av erfarenheter av att ta emot anmälningar med orsaker som kan relateras till pandemin hos landets socialtjänster. Det säger dock ingenting om antalet pandemirelaterade anmälningar.

Resultatet presenteras i tabell 7.

Tabell 7. Har ni under 2020 eller 2021 mottagit anmälningar om att barn far illa eller misstänks fara illa där anmälningsorsaken direkt eller indirekt kan relateras till covid-19-pandemin?

Andel svar i procent (N=261)

	2020 (%)			2021 (%)		
	Ja	Nej	Vet ej	Ja	Nej	Vet ej
<15 000 invånare	31	34	35	33	33	34
15 000–30 000 invånare	42	18	40	48	17	35
30 000–70 000 invånare	58	9	33	51	9	40
> 70 000 invånare	68	0	32	61	0	39
Storstäder	78	11	11	78	11	11
Totalt	45	21	34	46	20	34

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät om anmälningar gällande barn 2022.

En regional fördelning av resultatet visar att andelen kommuner med erfarenhet av pandemirelaterade anmälningar ökar ju större kommunen är. Bland de minsta kommunerna anger omkring var tredje kommun att de mottagit pandemirelaterade anmälningar, medan samma andel i storstäderna är nästan 80 procent.

De kommuner som svarade ja på frågan om de tagit emot pandemirelaterade anmälningar (tabell 7) fick en följdfråga om vilka orsaker som låg bakom dessa anmälningar.¹⁹ Den vanligaste orsaken var skolfrånvaro, följt av vårdnadshavares psykiska ohälsa eller missbruk, en försämrad situation i sedan tidigare utsatta familjer, barns psykiska ohälsa och därefter våld i nära relationer.

Nedan presenteras enkätresultatet tillsammans med en kort beskrivning av vad framkommit i enkätens fritextsvar och i intervjuer med socialsekreterare.

¹⁹ Svartalternativen var formulerade på förhand utifrån Socialstyrelsens erfarenheter från arbetet med studien *Effekter av covid-19 på anmälningar gällande barn till socialtjänsten* (2021) under hösten 2020. Se samtliga svartalternativ i fråga 11b i enkäten i bilaga 2.

Skolfrånvaro på grund av till exempel rädsla för smitta eller på grund av restriktioner.

Under våren 2020 inkom en ny typ av anmälningar från skolan som rörde elever med hög frånvaro. Frånvaron kunde bero på olika saker, bland annat rädsla för smitta, att familjer använde pandemin som ytterligare anledning att stanna hemma, eller att reserestriktioner gjort att familjer inte kunnat ta sig hem [5]. Ofta är anmälningarna från skolan de som tydligast går att härröra till konsekvenser av pandemin eller allmänna råd och rekommendationer under pandemin.

Omkring 90 procent av kommunerna med erfarenhet av pandemirelaterade anmälningar har tagit emot skolrelaterade sådana. Andelen är ungefär densamma både år 2020 och 2021 med små regionala variationer.

När distansundervisning och hemstudier hade pågått en tid kom det in anmälningar om barn som inte klarade av studierna på distans, beskriver socialsekreterare. Anmälningarna rör exempelvis barn med svårigheter i skolan sedan tidigare, barn till föräldrar utan möjlighet till hemarbete eller att ge stöd i skolarbetet av andra orsaker och gymnasieelever vars mående påverkats av studierna på distans.

Vårdnadshavares psykiska ohälsa eller missbruk

Ungefär hälften av kommunerna med erfarenhet av pandemirelaterade anmälningar svarar att det tagit emot anmälningar om vårdnadshavares psykiska ohälsa eller missbruk som en konsekvens av pandemin. Andelen är ungefär densamma både 2020 och 2021, men den är betydligt lägre i de minsta kommunerna (färre än 15 000 invånare) än i kommuner med fler invånare.

Exempel på anmälningar om vårdnadshavares psykiska ohälsa eller missbruk som relaterar till pandemin är vårdnadshavare med rädsla för smitta på en ohälsosam och livsbegränsande nivå.

Några kommuner beskriver en allmän ökning av psykisk ohälsa och missbruk bland föräldrar, vilket kan vara en konsekvens av mer hemarbete, färre sociala kontakter och ökad isolering. Andra kommuner menar att det är svårt att dra slutsatsen att ökningen är en konsekvens av pandemin.

Försämrad situation i sedan tidigare utsatta familjer som en direkt eller indirekt konsekvens av covid-19-pandemin

Knappt hälften av kommunerna med erfarenhet av pandemirelaterade anmälningar anger att de tagit emot anmälningar där redan utsatta familjer fått en försämrad situation som en konsekvens av pandemin. Några kommuner beskriver en eskalerande ansträngd situation med hemarbete, distansundervisning för barnen, isolering och trångboddhet.

Några kommuner beskriver att antalet inledda utredningar har ökat samtidigt som de inte sett motsvarande ökning av anmälningar om barn som inte tidigare varit aktualiserade. Det skulle, enligt dessa kommuner, kunna betyda att sårbara och sköra familjer där socialtjänsten har en kännedom sedan tidigare har behövt utredas på nytt under pandemin.

Barns psykiska ohälsa som en direkt eller indirekt koppling till covid-19-pandemin

Bland kommunerna med erfarenhet av pandemirelaterade anmälningar anger omkring 40 procent att de tagit emot anmälningar om barns psykiska ohälsa med direkt eller indirekt koppling till pandemin. Det är betydligt vanligare att stora kommuner tagit emot sådana anmälningar än små.

Av fritextsvar och intervjuer är det svårt att hitta några konkreta exempel på den här typen av anmälningar. Av underlaget framkommer att det är svårt att veta vad som är en konsekvens av pandemin och vad som skulle hänt ändå. I sådana diskussioner nämner intervjupersonerna exempelvis anmälningar om barn med hög skolfrånvaro där det under pandemin ibland varit svårare att bedöma vad skolfrånvaron beror på. De nämner även långa väntetider till BUP, men även där är det svårt att veta vilken betydelse som pandemin kan tillskrivas för barnets psykiska mående.

Våld i nära relationer som en direkt eller indirekt koppling till covid-19-pandemin

I enkäten uppger omkring 40 procent av kommunerna som tagit emot pandemirelaterade anmälningar att en eller flera av dessa rör våld i nära relationer. Andelen är något högre 2021 än 2020. Andelen är också högre i mellanstora kommunen än i den minsta kommungruppen. Exempel på sådana anmälningar är grannar och andra privatpersoner som anmält att de hört skrik och bråk i grannlägenheten och är oroliga att det förekommer våld.

Den generella bilden utifrån enkätens fritextsvar är att anmälningar som rör våld i nära relationer har ökat över tid. Huruvida ökningen är en konsekvens av pandemin är dock mycket svårt att säga. En kommun beskriver att:

Våld i nära relationer får vi in ändå, precis som att missbruk förekommer ändå. Det är inget som vi märkt som kan kopplas till pandemin.

Övriga pandemirelaterade anmälningar

I mindre utsträckning finns också erfarenheter av anmälningar gällande uteblivna besök i hälso- och sjukvård eller tandvård, när en förälder insjuknat eller avlidit i covid-19 samt barns normbrytande beteende (exempelvis kriminalitet eller begynnande kriminalitet) som en direkt eller indirekt koppling till covid-19-pandemin.

Av intervjuerna framkommer även att det förekommit anmälningar om behov av omplaceringar när familjemedlemmar i jourhem haft covid-19 och när jourhem inte velat ta emot barn, alternativt velat begränsa barns umgänge med biologiska familjen, på grund av rädsla för smitta.

Mindre vanliga anmälningar under pandemin

I fritextsvar och intervjuer med socialtjänster framkommer också att några typer av anmälningar blivit mindre vanliga eller uteblivit – helt eller i perioder – under pandemin. Vilka anmälningar det är varierar mellan kommuner, men några generella typer går att identifiera bland svaren:

- Anmälningar från gymnasieskolor och, under perioder med distansundervisning, även från högstadieskolor.
- Anmälningar från skolan samt hälso- och sjukvården som rör våld i nära relationer, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck.
- Anmälningar om tonåringar i missbruk och generell ungdomsproblematik.
- Anmälningar från polisen om berusade vuxna personer som omhändertagits (s.k. LOB-rapporter).

Pandemin betraktas generellt inte som huvudsaklig orsak bakom ökningen av anmälningar

I både fritextsvar och intervjuer är den generella bilden att pandemin inte har haft någon avgörande betydande påverkan på omfattningen över antalet anmälningar 2020 och 2021. Det ligger i linje med slutsatserna från andra studier om anmälningar under perioden [5-7].

Av fritextsvaren framgår att det varierar mellan kommuner om de upplevt en ökning eller minskning (ett fåtal svar) av antalet anmälningar under pandemin. Det finns också exempel på att det har varierat mellan olika perioder under pandemin huruvida anmälningarna ökat eller minskat. Socialstyrelsen konstaterade samma variationer mellan kommuner i en studie av anmälningar under pandemin hösten 2020 [5].

Samtidigt har några kommuner lämnat fritextsvar om att en viss typ av anmälningar (exempelvis våld i hemmet, psykisk ohälsa och missbruk hos förälder och barn eller normbrytande beteende) ökat eller minskat påtagligt under någon eller några perioder under pandemin. Det är emellertid svårt att dra slutsatsen att detta skulle sett annorlunda ut utan pandemin. Ett undantag är beskrivningar om att anmälningarna från skolan minskat när smittspridningen i samhället har ökat och restriktionerna blivit fler, vilket bedöms ha en tydlig koppling till pandemin.

Många mottagningsfunktioner har dock inte märkt av någon större skillnad i anmälningarnas omfattning eller innehåll under pandemin. Det belyses av följande fritextsvar:

Mottaget upplever att arbetet har varit förhållandevis oförändrat och att covid inte tagit så mycket plats i deras samtal eller påverkat så mycket.

Pandemins påverkan på anmälningar våren 2022

Bland de intervjuade socialsekreterarna är den genomgående uppfattningen att effekterna av pandemin bland barn och deras familjer ännu inte var synliga fullt ut inom socialtjänsten under våren 2022. I intervjuerna reflekterar de både över olika typer av anmälningar som de sett mer av under inledningen av år 2022 än tidigare under pandemin, och vilken typ av anmälningar de tror skulle kunna inkomma i större utsträckning framöver.

Socialsekreterarna nämner bland annat att de sett fler hedersrelaterade anmälningar våren 2022. I vissa kommuner beskrivs det ha en koppling till kommunala skolkampanjer för att uppmärksamma frågan. Flera intervjuersoner nämner också en ökning av anmälningar om psykisk ohälsa hos barn samt psykisk ohälsa och missbruk bland föräldrar, särskilt mammor, under våren 2022.

Några intervjupersoner menar att de ännu inte sett effekterna för de barn som har svårt med omställningen att komma tillbaka till undervisning på plats i skolan efter en tid med distansundervisning. En anledning till att de anmälningarna ännu inte inkommit i någon större utsträckning vid tiden för intervjuerna kan vara att skolorna fortfarande arbetade för att hitta anpassade lösningar i skolan.

Några kommuner har saknat vissa typer av anmälningar om tonårsproblematik under pandemin eller, resonerar några intervjupersoner, inte upptäckt en begynnande problematik i ett tidigt skede. En orsak, menar de, är att vissa samtal under förhandsbedömningarna genomfördes över telefon istället för i möten under pandemin. De menar att när dessa anmälningar nu inkommit under våren 2022 kan de konstatera att problemen eskalerat, med mer komplexa ärenden som följd. En intervjuperson berättar:

Nu har vi hög oro för yngre tonåringar där det gått långt för vissa som tidigare varit okända för oss. Det kan handla om eget missbruk eller psykisk ohälsa som vi inte sett tidigare. I början av pandemin undrade vi var alla tonåringar var, det var när alla skulle hålla sig hemma. Nu börjar de komma tillbaka till skolor, fritidsgårdar, på stan... Det vi märker är att nu kommer det in mycket anmälningar på ungdomsgång och aktiveringar där vi känner mycket hög oro. Det är både i gamla och nya ärenden.

Utredningar efter anmälan

När en anmälan om barn inkommer till socialtjänsten ska ett beslut fattas inom 14 dagar om en utredning ska inledas eller inte, såvida inte anmälan tillförs en pågående utredning.²⁰ Eftersom flera anmälningar kan gälla ett och samma barn, kan en utredning innehålla mer än en anmälan. När det pågår en utredning samtidigt som en eller flera nya anmälningar om barnet inkommer, är det vanligaste att de nya anmälningarna tillförs pågående utredning utan att något nytt beslut om utredning fattas.

Detta kapitel redogör för anmälningar som leder till beslut om utredning och anmälningar som hanteras inom ramen för en utredning. Mot bakgrund av att frågan om utredningar var utformad på ett annat sätt 2018²¹ gör Socialstyrelsen här inga jämförelser över tid.

Kapitlet innehåller även en redogörelse över anmälningar som inte leder till utredning och hur socialtjänsten då arbetar.

Beslut om utredning och anmälningar som tillförs pågående utredning

År 2021 resulterade omkring 121 000 anmälningar (29 procent) i ett beslut om att inleda utredning.²²

Det är samtidigt vanligt att det på kort tid inkommer flera anmälningar från olika anmälare med uppgifter om samma händelse, särskilt vid händelser som kommit många till känna. Efter exempelvis en situation med våld i hemmet kan socialtjänsten på kort tid få in anmälningar från polis, ambulanspersonal, akutmottagning, en anhörig och barnets lärare. Då fattar socialtjänsten beslut om att inleda utredning på en av anmälningarna och kopplar (tillför) övriga anmälningar (i exemplet ovan fyra stycken) till den pågående utredningen.

Totalt hanterades omkring 232 000 anmälningar (55 procent) i utredningar under 2021.²³ Det innebär att varje inledd utredning i genomsnitt omfattade 1,9 anmälningar.

Tabell 8 nedan visar andelen anmälningar som har lett till beslut om utredning respektive som hanterats i en utredning, samt antal anmälningar per utredning. I riket och uppdelat på kommunernas befolkningsgrupper.

²⁰ Se 11 kap. 1 a § andra stycket SoL. När kartläggningen genomfördes gällde Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) om våld i nära relationer. I 6 kap. 1 § SOSFS 2014:4 angavs att socialnämnden utan dröjsmål ska inleda en utredning om ett barns behov av stöd och hjälp, när nämnden får kännedom om att ett barn kan ha utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående, eller bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående. Socialstyrelsen har beslutat om nya föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2022:39) om våld i nära relationer som träder i kraft den 1 november 2022. 6 kap. 1 § har inte förts över till den nya författningen. Bestämmelsen har istället ersatts med en hänvisning till 11 kap. 1 § första stycket SoL som bl. a. anger att socialnämnden ska inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden.

²¹ Se avsnitt *Ny enkätfråga om antal utredningar* i metodkapitlet.

²² Det är värt att notera att samma barn kan ha utretts mer än en gång under året. Siffran motsvarar därför inte antalet barn som utreddes 2021.

²³ Omkring 95 000 anmälningar tillfördes en redan pågående utredning.

Tabell 8. Anmälningar som leder till utredning år 2021, i kommunernas befolkningsgrupper och i riket

Beslut om utredning, anmälningar som hanterats i en utredning samt antal anmälningar per utredning. Baserat på uppräknade siffror. Andel i procent.

	Beslut om utredning (%)	Anmälningar som hanterats i en utredning (%)	Anmälningar per utredning (antal)
<15 000 invånare	35	52	1,5
15 000–30 000 invånare	31	55	1,8
30 000–70 000 invånare	29	54	1,8
>70 000 invånare	28	56	2,0
Storstäder	22	56	2,5
Riket	29	55	1,9

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät om anmälningar gällande barn 2022.

En regional fördelning av resultatet visar att andelen anmälningar som leder till ett beslut om att inleda en utredning minskar ju större kommunen är – från 35 procent i de minsta kommunerna till 22 procent i storstäderna. Däremot är andelen anmälningar som hanteras i en utredning ungefär densamma (mellan 52–56 procent) oavsett kommunstorlek. Antalet anmälningar per utredning ökar alltså ju större kommunen är – från 1,5 anmälningar per utredning i de minsta kommunerna till 2,5 i storstäderna.

Nedan är det besluten om att inleda utredning som redovisas uppdelat på barnens kön och ålder.

Barnens kön och ålder vid beslut om utredning

Andelen beslut om att inleda utredning är relativt jämnt fördelat mellan pojkar och flickor, se tabell 9. Totalt 52 procent av utredningarna berörde pojkar och 48 procent flickor. Könsfördelningen är här något mer lika, än för barnen som berörs av anmälningarna (jämför tabell 4).

Utredningarna fördelar sig relativt jämnt mellan de tre åldersgrupperna och omkring en tredjedel av utredningarna berör barn i respektive åldersgrupp (tabell 9). Bland utredningarna finns dock en större andel barn i den yngsta och mellersta åldersgruppen (totalt 67 procent) jämfört med barnen som berörs av anmälningarna (63 procent, se tabell 4).

Tabell 9. Beslut om utredning efter anmälan år 2021, uppdelat på barnens kön och ålder

Redovisning av kön baserat på svar från 118 kommuner (50 340 utredningar).
Redovisning av ålder baserat på svar från 95 kommuner (43 249 utredningar).
Andel i procent.

	Kön (%)		Ålder (%)		
	Pojkar	Flickor	0–6 år	7–12 år	13–17 år
Riket	52	48	32	35	33

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät om anmälningar gällande barn 2022.

Anmälningar som inte leder till utredning

Resultatet visar att nästan varannan anmälan (45 procent) inte leder till utredning och inte heller tillförs pågående utredning. I föregående kartläggning konstaterade Socialstyrelsen att det inte finns någon generell typ av anmälan som per automatik inte leder till utredning. Beslutet om att inte inleda en utredning föregås alltid av en bedömning av det enskilda barnets situation.

Samtidigt har myndigheten identifierat några gemensamma tendenser i svaren från intervjuade socialsekreterare om anmälningar som många gånger inte leder till utredning, till exempel:

- Underrättelser från polisen som rör barnet och handlar om mindre förseelser och förstagångsförbrytelser.
- När informationen i anmälan saknar en beskrivning om oro för det aktuella barnet.
- När barnet och familjen redan har insatser från socialtjänsten eller andra huvudmän som bedöms vara det bästa i nuläget.
- När föräldrar själva bedöms kunna ta ansvar för att hantera problemet, alternativt söka stöd på egen hand.
- När anmälan innehåller information som tidigare har utretts och det inte framkommit någon ny information.

För en närmare redogörelse om anmälningar som inte leder till utredning, se sidan 41-42 i föregående kartläggning [1].

I intervjuerna med socialsekreterare frågade Socialstyrelsen hur mottagningsfunktionens arbete med barn och familjer kan se ut när anmälningar inte leder till utredning. Diskussionerna redogörs för nedan.

Återkommande anmälningar och sökbarhet i de kronologiska pärmarna

Det är vanligt att flera anmälningar rör samma barn. Anmälningarna kan komma från olika anmälare och handla om en och samma händelse eller handla om olika situationer och komma in mer eller mindre regelbundet under en längre period.

Av Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2014:6) om handläggning av ärenden som gäller barn och unga framgår att innan socialnämnden beslutar om att inte inleda en utredning bör tidigare inkomna anmälningar hos den egna nämnden beaktas, om det är möjligt.

Anmälningar som inte leder till beslut om utredning och det inte finns någon akt för barnet sedan tidigare, sätts vanligen in i en pärm i kronologisk ordning. Detta till följd av reglerna om personuppgiftsbehandling i socialtjänsten. Det innebär ofta att det inte är möjligt att söka efter dessa anmälningar per individ [11].

I intervjuerna resonerade flera intervjupersoner att anmälningar som återkommer kring ett barn ibland signalerar en större oro än vad en enskild anmälan i samma fall skulle göra. Ett exempel är när det finns ett flertal tidigare anmälningar som var och en inte föranlett en utredning, men där de sammantaget visar en bild av ett barn i stort behov av stöd.

Det är tydligt att informationen i tidigare anmälningar kan vara viktigt underlag i bedömningen av nya och återkommande anmälningar och att den är av betydelse för beslutet om att inleda utredning eller inte, enligt intervjuerna. En intervjuperson uttrycker det som att "ibland gör tidigare kännedom all skillnad" och en annan beskriver att tidigare kännedom om barnet "ger en bild av hur oroliga vi behöver vara".

Samtidigt framkommer i intervjuerna att både förutsättningarna och det faktiska arbetet med att söka efter tidigare anmälningar varierar mellan kommunerna. En majoritet beskriver att det är mycket tidskrävande att bläddra i de s.k. kronologiska pärnarna – det kan på ett eller ett par år handla om ett tiotal pärmar eller fler. Istället, beskriver intervjupersoner i flera kommuner, går det att, i begränsad utsträckning, leta efter tidigare anmälningar som rör det aktuella barnet i verksamhetssystemet. Tillvägagångssätten ser olika ut i olika verksamhetssystem och innebär, liksom i den kronologiska pärmen, begränsade möjligheter att söka efter tidigare kännedom fullt ut. Samtidigt finns en medvetenhet bland intervjupersonerna om att ett sådant digitalt tillvägagångssätt kan vara en juridisk gråzon.

Ett fåtal kommuner söker enbart efter tidigare kännedom när de minns att barnet varit aktuellt tidigare. Endast en av de intervjuade mottagningsfunktionerna (i en liten kommun) beskriver att de har ordnat den kronologiska pärmen så att det är möjligt att leta efter – och hitta – eventuell tidigare kännedom varje gång en ny anmälan kommer in.

Samtal i förhandsbedömningen kan ha förebyggande effekter

I intervjuerna framkommer flera exempel där socialsekreterare beskriver samtal i förhandsbedömningen som ett sätt att fånga upp och hänvisa barn och familjer vidare till kommunens serviceinsatser ²⁴, eller till stöd eller vård på annat håll. Det kan handla om till exempel föräldrarådgivning eller föräldrastödsprogram. Det kan också handla om förebyggande verksamheter riktade till barn och unga i kommunen, till exempel kommunens fältverksamhet. Informationen kan vara muntlig eller skriftlig.

Intervjupersoner i två olika kommuner beskriver:

När vi träffar familjer informerar vi om öppna ingångar som finns, både våra egna och andras verksamheter. Det kan vara vår föräldratelefon, möjligheten till kontakt med fältare och vår verksamhet för barn som har en förälder i missbruk. Vi erbjuder oss att hjälpa till med kontakt, kanske behöver de tolk. Vi kan också skicka hem broschyrer med information.

Vi har gjort som många andra och öppnat upp och byggt ut kommunens råd och stöd-funktion. Man kan till exempel ringa oss på mottaget för guidning eller man kan gå till öppenvården och träffa en behandlare tre till fem gånger och prata om sin situation. /.../ Vi har försökt minska trösklarna.

²⁴ De insatser som kan tillhandahållas utan föregående individuell behovsprövning brukar kallas för serviceinsatser. Med serviceinsatser avses fortsättningsvis insatser som är generellt utformade och öppna för alla och som ges utan föregående behovsprövning, jfr proposition 2017/18:106 förenklat beslutsfattande om hemtjänst för äldre, s. 16.

Några socialsekreterare upplever att familjer ibland har en mer positiv inställning till kontakt och stöd genom serviceinsatser som inte lika starkt förknippas med socialtjänstens myndighetsutövning.

I samtal med barn och familjer under förhandsbedömningen arbetar socialtjänsten också, enligt intervjupersonerna, med att motivera till att ta emot stöd och hjälp. Det kan, menar de, underlätta vid framtida kontakt med familjen vid en ny eventuell anmälan eller möjliggöra att familjen återkommer för att ansöka om stöd vid senare tillfälle.

Analys av anmälningar och omfattningen över tid

Det här kapitlet innehåller en analys av anmälningarnas omfattning och diskuterar utvecklingen över tid. Socialstyrelsen har identifierat några viktiga faktorer som påverkat anmälningarna över tid, varav de mest betydande redovisas. Därefter följer en diskussion om den underrapportering som fortsatt identifierats på vissa håll, trots den stora ökningen av antalet anmälningar.

I kapitlet diskuterar myndigheten vidare kring anmälningar som inte leder till utredning. Vilka utmaningar och möjligheter finns för socialtjänstens arbete med de barn och familjer som berörs av de anmälningarna?

Avslutningsvis återfinns en framåtblickande analys kring den fortsatta utvecklingen av anmälningarnas omfattning.

Anmälningarna har fortsatt att öka

Anmälningarna om barn till landets socialtjänster har fortsatt öka under den senaste treårsperioden. Antalet anmälningar har ökat med 27 procent och antalet barn som berörs av anmälningarna med 20 procent sedan 2018, det visar kartläggningens uppräknade siffror.

Ökningen kan vara en signal om att fler barn fått det svårare men behöver inte vara en indikation på att fler barn faktiskt far illa. Eftersom det inte finns ett direkt samband mellan antalet anmälningar och de faktiska förhållanden som barn lever under [2] går det inte utifrån materialinsamlingen i den här kartläggningen att dra några slutsatser mellan ökningen av anmälningar och omfattningen av barn som far illa på olika sätt.

Fler anmälningar om samma barn eller händelse

Det är vanligt att flera anmälningar inkommer från flera olika aktörer på samma händelse men det kan även handla om återkommande anmälningar på samma barn över en längre period, enligt intervjupersonerna. Det saknas dock nationell statistik på området, vilket gör det svårt att fastslå hur vanligt det är att barn som berörs av en anmälan redan förekommer i tidigare anmälningar [11]. En fördjupning av aktualiseringar i Göteborgsregionens kommuner 2019 visade att det var vanligast att ett barn berörs av en (1) aktualisering under ett år. Samtidigt visade studien att en liten andel av barnen som aktualiserades (omkring 1,6 procent) stod för 10 procent av samtliga aktualiseringar [12].

Kartläggningen visar att det i genomsnitt inkom 2,0 anmälningar per barn under år 2021, vilket är en ökning sedan år 2018. Socialstyrelsen menar att det kan indikera att anmälningsbenägenheten har ökat och att flera olika anmälare uppmärksammar när barn far illa.

Att antalet anmälningar per barn ökar kan också betyda att barn och familjer inte får det stöd eller den hjälp de behöver i komplexa ärenden och att det därför fortsätter komma in anmälningar. Det saknas idag kunskap på

nationell nivå om hur vanligt det är att barn blir återaktualiserade till socialtjänsten, både efter tidigare anmälan och när socialtjänsten tidigare har utrett barnets situation. Socialstyrelsen ser därför behov av mer kunskap om vilka barn som återaktualiseras och vad som sker efter aktualiseringsfasen. Detta har även lyfts i regionala studier på området [6, 10, 12].

Större andel barn är mellan 0 till 6 år

Av de unika barn som berördes av anmälningar 2021 var knappt två tredjedelar (63 procent) 0–12 år och drygt var tredje (37 procent) var 13–17 år. Det är ungefär samma andel som vid kartläggningen 2018. Samtidigt pekar resultatet på en fortsatt utveckling där anmälningar som rör de yngsta barnen (upp till sex år) ökar. Andelen unika barn i den yngsta åldersgruppen har ökat från 27 till 30 procent sedan 2018.

Att andelen barn under sex år ökar har flera möjliga förklaringar. En förklaring kan vara att anmälare som möter de yngsta barnen, exempelvis tandvård, delar av hälso- och sjukvården eller polisen, gör fler anmälningar. En annan kan vara att anmälare som möter föräldrar och vårdnadshavare med missbruk, psykisk ohälsa eller andra problem i högre utsträckning har rutiner för att göra anmälningar. Det kan innebära fler anmälningar med misstanke om att yngre barn far illa utifrån den vuxnes problem.

Eftersom de yngsta barnen generellt har färre vuxenkontakter och därmed färre som kan uppmärksamma och anmäla misstänkt eller faktisk oro för barnen, ser Socialstyrelsen positivt på att de yngsta barnen uppmärksammas i större utsträckning. Det ökar möjligheterna att tidigt fånga upp barn i familjer i behov av stöd från socialtjänsten.

Högre anmälningsfrekvens i socioekonomiskt utsatta kommuner

Socioekonomiska faktorer påverkar sannolikheten för ett barn att uppmärksammas till socialtjänsten genom en anmälan, vilket en analys med kompletterande registerdata visar. Inkomst och arbetsmarknadsanknytning bland kommuninvånare har ett större förklaringsvärde till skillnader i antal anmälningar per 1000 barn i en kommun än till exempel kommunstorlek eller geografi. Det betyder att kommuner med låga inkomster och hög arbetslöshet generellt har fler anmälningar per 1000 barn än kommuner där inkomsterna är höga och arbetslösheten låg.

Att undersöka dessa samband på individnivå – det vill säga om det är barnen i socioekonomisk utsatthet som också är de barn som berörs av anmälningarna – kräver individdata. Här finns aktuell forskning som närmar sig frågan om sambanden mellan anmälningar till socialtjänsten och utsatthet på individnivå. En studie har undersökt barns självskattade utsatthet och kopplat det till aktdata från socialtjänsten. Studien visar bland annat att faktorer som relaterar till strukturell belastning i stor utsträckning förklarar vilka barn som berörs av anmälningar från anmälningsskyldiga. Barn blir, enligt studien, i större utsträckning föremål för anmälningar om de lever med en ensamstående förälder, om föräldern fick barn som tonåring, om familjen har utländsk bakgrund eller om de lever i fattigdom. Anmälningsskyldiga är mindre be-

nägna att anmäla barn i utsatthet som inte lever med sådan strukturell belastning. Det tyder på en ojämlikhet i vilka barn som berörs av anmälningar och möjligheterna till stöd och skydd från socialtjänsten, enligt studien [13].

Socialstyrelsen noterar att det skulle kunna finnas en risk att anmälnings-skyldiga och andra anmälare gör olika bedömningar av barns utsatthet beroende på barnets socioekonomiska kontext. I förlängningen kan det till exempel innebära att utsatta barn i familjer utan socioekonomisk belastning inte uppmärksammas i tillräcklig utsträckning.

Det finns anledning att följa utvecklingen kring anmälningsfrekvens kopplat till socioekonomiska faktorer över tid.

Flera samspelande orsaker bakom ökningen

Bakom ökningen sedan 2018 finns flera möjliga orsaker som sannolikt samspelar. Det är svårt att dra några säkra slutsatser om betydelsen bakom någon enskild orsak och det är troligt att några av orsakerna har haft olika stor betydelse i olika kommuner. Nedan följer några orsaker som Socialstyrelsen bedömer som mest betydande.

Demografiska förändringar

En del av det ökade antalet anmälningar skulle kunna förklaras med en växande befolkning och fler barn. Ökningen av antalet barn upp till 17 år motsvarar dock inte ökningen av antalet anmälningar och kan därför endast ses som en mindre del av förklaringen.

Barnets rättigheter har tagit plats på dagordningen

En bidragande orsak bakom ökningen skulle kunna förklaras med en fortsatt stärkt kunskap och medvetenhet hos anmälingsskyldiga och andra anmälare i frågor om barns rättigheter och barns utsatthet. Det är troligt att det har haft en påverkan på anmälningsbenägenheten.

Att barnkonventionen blev lag år 2020 – ett beslut som riksdagen fattade i juni 2018 – kan vara en bidragande orsak bakom den stora ökningen av antalet anmälningar under 2019 och 2020.²⁵ Fler anmälingsskyldiga och andra anmälare har sannolikt arbetat med att uppmärksamma utsatta barn i verksamheten, haft ett ökat fokus på barns rättigheter och utvecklat arbetet utifrån ett barnperspektiv eller utifrån hur våldsutsatthet kan påverka barn.

Därtill har bland annat socionom- och läkarutbildningar lyft in frågor om till exempel att upptäcka våld mot barn och anmälingsskyldigheten i utbildningarna.

Samtidigt har antalet anmälningar per barn ökat och det är vanligt att olika anmälare anmäler samma händelse eller oro kring ett barn. Det skulle kunna tyda på att fler verksamheter också har utvecklat och tagit fram stöd, rutiner och ökat kunskapen bland personalen om anmälingsskyldigheten.

Medias rapportering om barns utsatthet

En annan bidragande orsak bakom en ökad anmälningsbenägenhet kan vara medias rapportering vid händelser där enskilda barn farit mycket illa. Även

²⁵ Se lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter och riksdagens protokoll 2017/18:131.

spridning av information i sociala medier om barn som far illa kan ha en sådan påverkan.

Av enkätens fritextsvar framgår att medial uppmärksamhet i enskilda fall kan påverka det årets anmälningssstatistik i berörda kommuner avsevärt.

Under pandemin har media rapporterat om barns utsatthet, bland annat genom att lyfta fram risker för barns välbefinnande med exempelvis färre vuxenkontakter, en skola på distans och inställda fritidsaktiviteter. Socialstyrelsen ser att medial rapportering kan ha varit en bidragande orsak till att utsatta barn fortsatt uppmärksammades och att anmälningar fortsatte att komma in till socialtjänsten i tider med allmänna råd och rekommendationer kopplat till pandemin.

Fokus på att tidigt uppmärksamma barn i risk för en ogynnsam utveckling

En ytterligare bidragande orsak bakom ökningen skulle kunna vara de senaste årens fokus på förebyggande socialt arbete med barn och unga i riskzon för en ogynnsam utveckling och tidigt samordnat arbete på selektiv nivå i det förebyggande arbetet.²⁶ Här är socialtjänsten – likväl som skola, hälso- och sjukvård, polis och andra som möter utsatta barn – viktiga aktörer. Att anmälare uppmärksammar barn tidigt i en negativ utveckling är viktigt för att barn ska få rätt hjälp i tid utifrån sina och familjens behov.

Kartläggningen visar att polisens andel av anmälningarna ökar. År 2010 var andelen anmälningar från polisen 38 procent [2]. Denna andel minskade till 18 procent år 2018, bland annat som en konsekvens av att fler kategorier av anmälningsskyldiga började göra fler anmälningar om barn [1]. År 2021 har polisens andel av anmälningarna ökat till 24 procent.

En möjlig förklaring bakom de senaste årens ökning är, enligt intervjuer och fritextsvar, fler anmälningar från polisen utifrån egna observationer på barn i utkanten av kriminella gäng eller i olika riskmiljöer. Det tyder på att polisen har arbetat mer aktivt med att uppmärksamma och informera socialtjänsten om barn i sådana miljöer.

Samtidigt finns det aktörer som menar att satsningar på förebyggande socialt arbete på sikt skulle kunna leda till ett minskat antal anmälningar. Stockholms stad lyfter till exempel fram satsningarna på uppsökande och förebyggande socialt arbete som en möjlig förklaring till att ökningen av antalet anmälningar avtagit det senaste året, även om de samtidigt konstaterar att det är för tidigt att dra några säkra slutsatser [7].

Kartläggningen visar dock inte på några större förändringar av antalet ansökningar på nationell nivå över tid. Det går således inte att påvisa att ett ökat fokus på förebyggande socialt arbete – åtminstone inte hittills – har haft någon effekt på antalet ansökningar. Det finns därför anledning att fortsatt följa utvecklingen av ansökningar.

²⁶ På den selektiva nivån syftar insatserna till att förhindra en negativ utveckling och riktas mot grupper som riskerar att utveckla problem. Även vissa insatser till enskilda som anses vara i riskzonen för att utveckla problem kan återfinnas på den selektiva nivån, till exempel inom ramen för tidiga och samordnade insatser (TSI).

Socialtjänstens digitalisering och e-tjänster

Digitaliseringen inom socialtjänsten är under utveckling²⁷ och allt fler kommuner möjliggör anmälningar om barn via e-tjänster på sina webbplatser. I omkring var tredje kommun (36 procent) finns idag möjligheten att göra anmälningar via en sådan digital tjänst²⁸, enligt en genomgång av kommunernas webbplatser [14].

Kartläggningen visar att införandet av e-tjänster bland annat har förbättrat tillgängligheten för både anmälningsskyldiga, andra anmälare och privatpersoner att lämna anmälningar. Anmälaren behöver till exempel inte anpassa sig efter socialkontorets öppettider.

Socialstyrelsen menar att införandet av e-tjänster för anmälningar om barn kan vara en bidragande orsak till det ökade antalet anmälningar.

Ökningen har planat ut 2021 jämfört med tidigare år

Ökningen av antalet anmälningar har planat ut under 2021 jämfört med tidigare år. Socialstyrelsen har i den här kartläggningen inte kunnat identifiera någon enskild förklaring bakom den avtagande ökningen. I stället skulle några samspelande orsaker – åtminstone delvis – kunna förklara den utplanande ökningstakten.

Rutiner och arbetssätt har omsatts i praktiken

En möjlig förklaring till den utplanande ökningstakten är att det efter några år med en kraftig ökning är rimligt att ökningen avtar.

Dels kan det handla om att många verksamheter som tidigare infört rutiner och kompetensutvecklat personalen nu fortsätter på inslagen väg och håller nya arbetssätt och rutiner aktuella och levande över tid.

Dels kan det vara så att socialtjänstens arbete med att förbättra bland annat att inkommande information registreras som en anmälan i verksamhetssystemen, nu har omsatts i praktiken i många kommuner. Bakåt i tiden kan sådant utvecklingsarbete ha varit en del av förklaringen till ökningen i anmälningsstatistiken.²⁹ Nu kanske arbetssätt och rutiner har satt sig och därför inte påverkar omfattningen på anmälningar på samma sätt som tidigare år.

Både i den här och i föregående kartläggning, likväl som i andra studier, konstaterar Socialstyrelsen dock att det fortfarande finns en underrapportering där vissa typer av anmälningar saknas, exempelvis om omsorgsbrister [1, 9]. Se avsnitt om detta nedan.

Pandemins påverkan

En annan möjlig förklaring till att ökningen av anmälningar planat ut är att många verksamheter under pandemin haft färre direktkontakter med barn och därmed minskade möjlighet att upptäcka barn som far illa. Det gäller till exempel skolor som haft distansundervisning, fritidsaktiviteter som haft uppehåll och stödinsatser från olika huvudmän som fått ställa in, digitaliseras eller valts bort av målgruppen.

²⁷ Regeringen har årligen sedan 2014 gett Socialstyrelsen i uppdrag att följa utvecklingen av användningen av e-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna. De årliga rapporterna om e-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna finns tillgängliga på <https://www.socialstyrelsen.se/publikationer/>.

²⁸ De tjänster som bedömdes vara digitala var dels sådana där man loggar in för att utföra en tjänst, dels webbformulär utan inloggning.

²⁹ Läs mer om detta på sidan 49 i föregående kartläggning.

Studier på området konstaterar samtidigt att det är svårt att dra några säkra slutsatser om i vilken utsträckning pandemin kan förklara förändringar i antalet anmälningar [5, 6]. Det har också funnits – och finns enligt intervjupersonerna fortfarande – en oro bland socialtjänstens personal att de ännu inte sett de negativa konsekvenserna av pandemin bland barn och deras familjer fullt ut och att mörkertalen kan vara stora [15, 16].

Sannolikt behöver utvecklingen följas över längre tid för att se om, och i så fall hur, effekter från pandemin påverkar antalet anmälningar framöver. Socialstyrelsen ser dock att det även fortsättningsvis lär vara svårt att dra några säkra slutsatser om pandemins påverkan på området.

Socialtjänstens samverkan och informationsarbete

På många håll arbetar socialtjänsten med att informera om sin verksamhet, om anmälningsprocessen och om socialtjänstens roll i syfte att öka kunskapen bland anmälare om att uppmärksamma och anmäla barn som far illa. Det är också vanligt att socialtjänsten medverkar i samverkan och tvärprofessionella team med olika professioner som har anmälningsskyldighet.

Under pandemin fick socialtjänstens utåtriktade, informerande och samverkande arbetsuppgifter många gånger ställas in eller pausas [5, 16]. Det påverkade kontinuiteten i socialtjänstens kontakter med anmälare, vilket kan vara en bidragande förklaring till att ökningen av antalet anmälningar har planat ut 2021.

Erfarenheten bland intervjuade socialsekreterare är att anmälare regelbundet behöver påminnas om sin anmälningsskyldighet. Socialstyrelsen ser att det därför är viktigt att sådan information från socialtjänsten till verksamheter förmedlas löpande.

Det finns fortfarande en underrapportering

I likhet med föregående kartläggning, visar resultatet att även om anmälningsskyldiga som helhet anmäler mer, förefaller det fortfarande finnas en underrapportering och ett arbete kvar att göra i vissa verksamheter.

Det tydligaste exemplet i kartläggningen är anmälningar om föräldrars brister i omsorgsförmåga om de yngsta barnen. Socialsekreterare i flera kommuner upplever att de saknar sådana anmälningar om omsorgsbrister. I vissa utredningar, beskriver de, uppmärksammas svåra omsorgsbrister först när socialsekreteraren får barnets situation beskrivet för sig under utredningen. Informationen kan då vara så allvarlig, att socialsekreteraren upplever att det borde ha föranlett en anmälan redan tidigare.

Eftersom de yngsta barnen sällan har kontakt med många olika anmälningsskyldiga ligger ett stort ansvar på några få verksamheter att uppmärksamma utsatthet bland dessa barn. Bland anmälningsskyldiga som kan upptäcka omsorgsbrister bland de yngsta barnen finns förskola, tandvård och BVC.

Andra exempel på anmälningar som socialtjänsten upplever saknas är anmälningar från aktörer som möter barn på fritiden, så som fältarbetare och fritidsledare. Bilden varierar dock mellan kommuner.

Forskning om högstadiesbarns självrapporterade utsatthet kopplat till anmälningar till socialtjänsten visar att trots att antalet anmälningar är högt så finns det barn som far illa som inte upptäcks genom en anmälan. Bland barn med självrapporterad utsatthet är sannolikheten högre att de blir föremål för en anmälan vid utsatthet på grund av beteendeproblem, än på grund av försummelse [13].

En utmaning är att försummelse ofta är något som uteblir, snarare än något som aktivt görs. Försummelse sker oavsett förälderns intention eller bakomliggande anledning till att behoven inte tillgodoses [17]. Samtidigt visar forskning att försummelse kan få lika allvarliga konsekvenser som utsatthet för våld för ett barn [18].

Av Socialstyrelsens utredningar om skador och dödsfall framgår att det inte görs anmälningar i tillräcklig omfattning från vårdcentraler, vuxenpsykiatri och privata psykoterapimottagningar som möter föräldrar med psykisk ohälsa. Rapporten konstaterar att det kan bero på avsaknad av barnperspektiv hos vårdgivare som möter vuxna patienter samt att vårdgivare saknar kunskap om försummelse [9].

Socialstyrelsen noterar att samma anmälningsskyldiga aktörer återkommer i samtalen med olika kommuner om varifrån socialtjänsten saknar anmälningar. Det finns med andra ord fortsatta behov av att öka kännedomen om lagstiftningen om anmälan om barn som far illa eller misstänks fara illa, samt att öka kunskaperna om att upptäcka och anmäla omsorgsbrister.

Alla anmälningar ska inte leda till utredning

Sverige har en låg tröskel för att anmäla barn som far illa eller misstänks fara illa.³⁰ Många anmälningar är just en misstanke om att barnet far illa och det behövs därför ett moment i handlägningsprocessen där det finns utrymme för socialtjänsten att bedöma om det finns behov av att inleda utredning enligt 11 kap. 1 § SoL eller inte – en så kallad förhandsbedömning.

Kartläggningen visar att omkring var tredje anmälan leder till ett beslut om utredning. Därtill läggs många anmälningar till utredningar som redan pågår när anmälan kommer in. Totalt 45 procent av alla anmälningar hanterades däremot inte i en utredning 2021, en andel som är relativt lika över landet.³¹

Föregående kartläggning beskriver att det finns flera anledningar till varför anmälningar inte utreds. Det kan handla om att barnet eller familjen redan har en pågående insats från socialtjänsten eller från annan huvudman som bedöms vara tillräcklig [1]. Det kan också, vilket framkommit i intervjuer även i årets kartläggning, handla om att:

³⁰ Av förarbetena till bestämmelsen om anmälningsskyldighet framgår att även svårbedömda eller obestyrkta uppgifter ska anmälas om de tyder på att ett barn kan behöva stöd eller hjälp från socialtjänsten (se proposition 1996/97:124 Ändring i socialtjänstlagen, s. 106).

³¹ Socialstyrelsen gör inte någon bedömning av andelen anmälningar som utreds. Myndigheten har inte i uppdrag att granska innehållet i anmälningarna eller socialtjänstens bedömning av dessa.

- Anmälningarna inte innehåller information som kan föranleda någon åtgärd från nämnden. De här anmälningarna kan ändå få betydelse i ett senare skede om det inkommer nya anmälningar som gäller samma barn. Det förutsätter att det är möjligt att hitta den eller de tidigare anmälningarna i den kronologiska pärmen.
- Socialsekreterare bedömer att föräldrarna kan lösa problemet på egen hand, alternativt själva söka stöd och hjälp via serviceinsatser. Familjens kontakter med socialtjänsten under förhandsbedömningen kan då fungera som en ögonöppnare och inledning på en förändringsprocess där familjer kan få stöd även om anmälan inte leder till en utredning.
- Anmälningarna handlar om behov av stöd där det är andra huvudmän än socialtjänsten som har möjligheten och ansvaret för att tillgodose behoven av stöd, anpassningar eller vård. Ibland framkommer uppgifter som gör att en utredning ändå inleds, men i första hand ligger ansvaret för stöd utifrån barnets grundproblem hos andra aktörer än socialtjänsten.

De här tre punkterna utvecklas närmare nedan.

Betydelsen av sökbarhet i kronologiska pärmen

I en förhandsbedömning är innehållet i anmälan, tidigare kännedom och kontakt med berörd familj och anmälaren det underlag socialtjänsten har för sin bedömning.³² Eftersom möjligheterna att inhämta mer uppgifter om barnets situation under förhandsbedömningen är relativt begränsade blir tidigare anmälningar viktiga pusselbitar för socialnämndens bedömning av om en utredning ska inledas eller inte [11]. Att tidigare anmälningar kan vara sådana viktiga pusselbitar är en beskrivning som är återkommande i samtalen med socialtjänsten även i den här kartläggningen.

Av Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2014:6) om handläggning av ärenden som gäller barn och unga framgår att innan socialnämnden beslutar om att inte inleda en utredning bör tidigare inkomna anmälningar hos den egna nämnden beaktas, om det är möjligt. Detta förutsätter att socialnämnden känner till eller kan söka efter tidigare anmälningar som inte lett till utredning.

I intervjuerna anger några kommuner att de idag inte alltid kan leva upp till det allmänna rådet om att tidigare kännedom bör beaktas. I takt med att antalet anmälningar har ökat, innehåller även de kronologiska pärnarna fler anmälningar med tillhörande förhandsbedömningar. Det innebär att arbetsmomentet att leta efter tidigare kännedom i pärnarna, tar allt längre tid.

Utifrån de beskrivningar som socialtjänsten ger konstaterar Socialstyrelsen att det råder olika förutsättningar i landets kommuner att söka efter tidigare anmälningar för att kunna beakta information från dessa i bedömningen. De stora skillnaderna mellan kommuner i sökbarhet av tidigare anmälningar har även uppmärksamats av Brottsförebyggande rådet (Brå) i en rapport om informationsdelning mellan socialtjänst och polis i brottsförebyggande arbete med barn och unga [19].

I en tidigare rapport har Socialstyrelsen konstaterat att hanteringen blir ojämlik över landet då det skiljer sig åt både i vilken utsträckning kommuner

³² Prop. 2012/13:10, s. 58 f. och 14 kap. 1 a § SoL.

söker i, och har möjlighet att söka i, den kronologiska pärmen [11]. Intervjuerna i den här kartläggningen visar att dessa skillnader kvarstår. Här ser Socialstyrelsen en risk att det leder till att socialtjänsten inte uppmärksammar viktig information om barnet som kan finnas i tidigare anmälningar som – var och en – inte föranlett en utredning, men där de sammantaget kan visa en bild av ett barn i stort behov av stöd. Risken kan antas öka i takt med att antalet anmälningar blir fler.

Familjer kan få stöd även om en anmälan inte leder till utredning

Även när socialtjänsten inte inleder en utredning, kan en anmälan bidra till att barn och föräldrar kommer till insikt om att en situation behöver förändras och får hjälp att hitta rätt stöd. Ett samtal under förhandsbedömningen kan till exempel fungera som en intervention eller, som en socialsekreterare uttryckte det, som en väckarklocka och verka förebyggande genom att synliggöra barnets situation. Samtalet kan också ge möjligheter att informera om serviceinsatser och stöd från andra aktörer än socialtjänsten som är öppna för alla att ta del av.

Intervjuerna ger en bild av att det i flera kommuner pågår arbete med att utveckla socialtjänstens serviceinsatser för att möta familjernas behov.

Samtidigt har socialtjänsten svårt att nå ut till och bygga relationer med familjer som av olika anledningar inte vill ta emot stöd från socialtjänsten. Felaktiga uppgifter, ryktesspridning och desinformation kan leda till att människor saknar förtroende för socialtjänsten eller inte vågar vända sig dit. I förlängningen kan det leda till att barn och unga inte får det stöd och skydd som de har rätt till och behöver.

Socialsekreterare beskriver i intervjuerna att de många gånger upplever att mottagligheten till stöd från socialtjänsten ökar när stödet erbjuds som service istället för biståndsbeslut. De menar att många familjer känner mindre motstånd till insatser som inte benämns som socialtjänst eller som ges i lokaler som inte förknippas med den myndighetsutövande socialtjänsten.

Socialstyrelsen ser därför att även anmälningar som inte leder till utredning kan bidra till att barn och föräldrar kan få information om både serviceinsatser som kommunen erbjuder och stöd som erbjuds via andra verksamheter. Förutsättningarna för, och tillgången till, sådant stöd kan dock se olika ut i stora städer och dess omkringliggande kommuner, jämfört med mindre kommuner med långa avstånd till större städer. Detta kan bidra till en ojämlikhet i möjligheten att ge stöd även utan att en utredning inleds.

Anmälningar om behov av stöd från andra aktörer

Verksamheter som har ett ansvar att ge barn stöd behöver arbeta för att barnet och dennes familj får stöd i ett så tidigt skede som möjligt. Socialtjänstens ansvar innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän.³³ En verksamhet kan ha ett eget ansvar för att ge barnet stöd som inte inskränks av att en anmälan har gjorts, till exempel via det ansvar elevhälsan, LSS-verksamheter och BUP har inom sina respektive områden.

³³ 2 kap. 1 § SoL.

Hälso- och sjukvården har exempelvis en skyldighet att särskilt beakta barns behov av information, råd och stöd när barnets förälder exempelvis har en psykisk störning, en allvarlig fysisk sjukdom, ett missbruk eller utsätter barnet för våld eller andra övergrepp.³⁴

Socialekreterare som intervjuats i kartläggningen beskriver att det har blivit vanligare med anmälningar där barnets problematik förvärrats som en konsekvens av att olika verksamheters eget stöd av olika skäl inte når barnet eller familjen. När en sådan anmälan inkommer till socialtjänsten har problematiken många gånger blivit mer komplex än vad som hade behövt vara fallet om barnet och familjen fått rätt stöd tidigare, enligt intervjupersonerna. De mest framträdande exempel i intervjuerna handlar om elever i stort behov av anpassat stöd i skolan eller med mycket hög skolfrånvaro samt barn och unga med psykisk ohälsa eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar i väntan på tid till BUP. Dessa anmälningar kan inkomma från verksamheterna själva, men också från andra aktörer runt om barnen som upplever att barnen far illa av situationen.

I dessa fall möter inte de insatser socialtjänsten har att erbjuda barnets faktiska behov. Socialekreterare upplever snarare att olika anmälningsskyldiga ibland använder anmälningarna som ett sätt att signalera en svårlöst problematik. I några kommuner framkommer att socialtjänsten ibland inleder en utredning även om det inte finns behov av någon åtgärd från socialtjänsten. De inleder istället utredning i syfte att initiera en samverkan eller samordning av insatser, men i vissa fall även för att ge tyngd åt barnets behov för att ”skynda på” hjälpen från rätt aktör, enligt några intervjupersoner.

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) och Patientnämnderna (PAN) har gemensamt analyserat klagomålsärenden från 2020 som rör barns psykiska hälsa. Analysen visar att barn som mår dåligt får vänta länge på stöd. När stöd och vård kommer för sent innebär det, enligt analysen, en patientsäkerhetsrisk och ett ökat lidande för barnen och familjen [20].

I pandemins efterverkningar har det skett en tydlig ökning av nya fall av avsiktlig självdestruktiv handling³⁵, oftast genom förgiftning, bland flickor i åldrarna 12–17 år, enligt en studie från Socialstyrelsen. Att självskada har ökat tyder, enligt studien, på en försämrad psykisk hälsa bland flickor under pandemiåret 2021 [21].

Socialstyrelsen har tidigare konstaterat att barn och unga som erbjuds hjälp tidigt löper mindre risk för att senare behöva insatser genom BUP eller som en placering via socialtjänsten, enligt en kartläggning om första linjens verksamheter för barn och unga med psykisk ohälsa [22].

Framtida omfattning på anmälningar

Resultatet av kartläggningen visar att ökningen av antalet anmälningar planat ut 2021 jämfört de närmast föregående åren. Det krävs ytterligare uppföljning av antalet anmälningar och analys av utvecklingen för att kunna följa utvecklingens riktning över tid.

³⁴ 5 kap. 7 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30).

³⁵ En självskada med eller utan suicidavsikt.

Redan nu finns emellertid strukturella utmaningar och nationella satsningar och andra händelser som kan påverka antalet anmälningar både på kort och lite längre sikt. Här punktar Socialstyrelsen ner några saker som kan ha betydelse för anmälningarnas omfattning de närmaste åren.

Strukturella problem inom andra aktörers områden

Som nämnts ovan kan anmälningar ibland vara en signal om att det finns utmaningar med att tillgodose barns behov av stöd och hjälp på andra områden. Det handlar exempelvis om barn som väntat länge i kö till BUP eller barn som inte får rätt anpassningar och stöd i skolan.

Socialtjänsten beskriver att de här problemen inte är nya, men att anmälningar som relaterar till att barn inte får hjälp i rimlig tid från andra aktörer riskerar att leda till en mer allvarlig och komplex problematik när socialtjänsten blivit inkopplad. I flera intervjuer beskriver socialsekreterare en upplevelse av att sådana anmälningar ökat över tid. Socialstyrelsen ser att det finns risker att sådana anmälningar fortsatt blir fler.

Betydelsen av en ny socialtjänstlag

Utredningen *Framtidens socialtjänst* lämnar förslag till en ny socialtjänstlag som, om den införs, skulle kunna få betydelse för framtida omfattning på anmälningar.³⁶

Utredningen har lämnat flera förslag som syftar till att stärka socialtjänstens förebyggande arbete. Ett av förslagen handlar om att socialtjänsten ska bli mer lättillgänglig och att fler insatser ska kunna tillhandahållas utan föregående individuell behovsprövning. Det innebär att den enskilde inte först behöver vända sig till socialkontoret – för ansökan, utredning och beslut – utan att det ska vara möjligt att vända sig direkt till en utförare som erbjuder insatser för kommunens räkning för att få stöd och hjälp.³⁷ Utredningen bedömer att förslaget om insatser utan behovsprövning kan stimulera enskilda att ta del av insatser i ett tidigare skede än i dag.³⁸

Socialstyrelsen bedömer att en ökad tillgång till serviceinsatser skulle kunna leda till färre anmälningar då fler barn och familjer kan få tillgång till stöd som de själva söker. Sådant stöd skulle kunna bidra till att fånga upp fler i ett tidigt skede av en ogynnsam utveckling eller problematik.

Effekter av pandemin och andra omvärldshändelser

En genomgående reflektion i intervjuerna är att effekterna av pandemin ännu inte visat sig i statistiken över anmälningar 2021. I både intervjuer och fritextsvar framkommer bilden av att pandemins konsekvenser ännu inte tagit sig uttryck i anmälningar till socialtjänsten. Samtidigt går det inte att säga att framtida anmälningsstatistik kommer att kunna visa på några tydliga effekter från pandemin.

Under hösten 2022 har andra händelser i omvärlden kommit att påverka hushållens kostnader för bland annat boende, mat, transporter och el. Det är

³⁶ Se SOU 2020:47 Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag. Förslagen bereds för närvarande vid regeringskansliet.

³⁷ Se SOU 2020:47 s. 691 ff.

³⁸ Se SOU 2020:47 s. 967.

kostnadsökningar som påverkar samtliga hushåll, men i synnerhet redan utsatta barn och familjer som lever med små marginaler. Utvecklingen skulle kunna leda till att fler barn far illa och att de kan bli föremål för anmälningar.

Anmälningsskyldigheten kan komma att omfatta fler

Regeringen har tillsatt en ny utredning - *Utredning om utbyte och inhämtning av uppgifter i socialtjänsten för att förebygga brott och öka skyddet för barn*. Utredningen ska bland annat ta ställning till om dagens obligatoriska anmälningsskyldighet ska utökas till att omfatta fler myndigheter och yrkesgrupper än idag. Om fler aktörer föreslås omfattas av anmälningsskyldigheten i 14 kap. 1 § SoL skulle detta kunna leda till fler anmälningar om oro för barn.

Uppdraget ska redovisas senast den 8 mars 2023.

Reviderat stödmaterial till anmälningsskyldiga

I juni 2022 publicerade Socialstyrelsen en reviderad handbok som riktar sig till anmälningsskyldiga och andra anmälare [8]. Även en folder med kortfattad information om vad anmälningsskyldigheten innebär har reviderats.

Socialstyrelsen har spridit information om det uppdaterade stödet via olika kanaler, exempelvis på Socialstyrelsens webbplats och nyhetsbrev och sociala medier. Socialstyrelsens webbsida om anmälan när ett barn far illa³⁹ är en av myndighetens mest besökta.

Handboken kan bidra till att upprätthålla och sprida kunskapen om anmälningsskyldigheten, och möjligtvis även bidra till en ökad anmälningsbenägenhet.

³⁹ www.socialstyrelsen.se/orosanmalan

Avslutande kommentarer

Kartläggningen visar att antalet anmälningar till landets socialtjänster har ökat med 27 procent under en treårsperiod; från 331 000 anmälningar år 2018 till 422 000 anmälningar år 2021. Ökningen var som störst i början av perioden, för att därefter plana ut.

Det finns flera möjliga orsaker bakom ökningen, bland annat ökad kunskap om barns rättigheter och barns utsatthet bland anmälningsskyldiga. Även socialtjänstens digitalisering och ökade möjligheter att lämna anmälan via e-tjänster kan vara en bidragande orsak. Pandemin och dess konsekvenser ses däremot inte som en förklaring till förändringen av antalet anmälningar över tid, enligt intervjuerna.

År 2021 kom nära 10 procent av barnen i landet till socialtjänstens kännedom genom en anmälan och varje barn berördes av i genomsnitt två anmälningar under året. Kartläggningen visar att andelen barn och antalet anmälningar per barn har ökat sedan 2018. Anmälningarna berör också en något större andel barn under sex år och det finns tendenser som pekar mot en utjämning av könsfördelningen över tid.

Socialstyrelsen anser att det i grunden är positivt att socialtjänsten blir uppmärksam på fler barn som befinner sig i utsatta situationer, särskilt att fler anmälningar berör de allra yngsta barnen under sex år. Att identifiera och uppmärksamma barn så tidigt som möjligt för att förebygga att barnen far illa skapar förutsättningar för en trygg och säker uppväxt för fler barn.

Socialstyrelsen har identifierat några områden för fortsatt kunskapsutveckling och stärkta förutsättningar för socialtjänstens barn- och ungdomsvård:

- Behov att öka kunskapen om anmälningsskyldigheten gällande omsorgsbrister bland vissa anmälningsskyldiga.
- Behov att stärka socialtjänstens förutsättningar att bedöma den allt större mängden anmälningar och säkerställa barns behov av skydd och stöd.
- Fortsatt att följa utvecklingen av anmälningar, ansökningar och inledda utredningar över tid.

Dessa punkter beskrivs närmare nedan.

Utveckla riktade insatser till vissa anmälningsskyldiga

Det framkommer av intervjuerna att socialtjänsten saknar anmälningar från vissa verksamheter som möter barn och deras föräldrar. De saknar bland annat vissa anmälningar från förskola, tandvård och BVC som specifikt handlar om omsorgsbrister. De saknar också anmälningar från olika verksamheter som möter tonåringar, så som ungdomsmottagningar, fritidsgårdar och uppsökande fältverksamheter.

I Socialstyrelsens arbete med skade- och dödsfallsutredningar konstaterar myndigheten att hälso- och sjukvården behöver mer kunskap om försummelse och om hur man uppmärksammar tecken på försummelse hos barn, exempelvis på grund av föräldrars psykiatriska tillstånd [9].

Socialstyrelsen ser även i den här kartläggningen behov av ökad kunskap om omsorgsbrister och tecken på omsorgsbrister, samt fortsatt information och stöd till vissa anmälningsskyldiga, för att fler barn ska få stöd tidigt.

Stärk socialtjänstens förutsättningar att bedöma en allt större mängd anmälningar

Sökbarhet är viktigt ur ett barnrättsperspektiv

I maj 2019 överlämnade Socialstyrelsen rapporten *Att göra anmälningar som gäller barn sökbara*. Socialstyrelsen konstaterade i rapporten att det behövs tydligare regler för att socialnämnden ska kunna hålla anmälningar som inte lett till utredning ordnade på ett sökbart sätt. I rapporten lämnar Socialstyrelsen förslag på de författningsändringar som bedömdes nödvändiga för att hålla sådana anmälningar sökbara [11]. Förslagen har remitterats och bereds för närvarande vid Regeringskansliet.

Socialstyrelsens kartläggningar visar att antalet anmälningar om barn till landets socialtjänster har ökat över tid. Myndigheten ser att en ökad mängd anmälningar medför en risk att det blir svårare och än mer tidskrävande för socialsekreterare att leta i de kronologiska pärnarna för att hitta tidigare anmälningar, särskilt i kommuner med många anmälningar.

Tidigare inkomna anmälningar kan vara viktiga pusselbitar i att upptäcka barn som är i behov av åtgärder inom socialtjänsten. Socialstyrelsen konstaterar att det finns en risk att dagens användning av kronologiska pärmar leder till att socialtjänsten inte hittar viktig information om barnet som kan finnas i tidigare anmälningar. Denna risk ökar när antalet anmälningar blir fler.

En lagändring i enlighet med den som föreslås i ovan nämnda rapport skulle kunna effektivisera socialtjänstens arbete med att söka bland anmälningar. Det skulle ge bättre förutsättningar för en mer jämlik hantering över landet och stärka utsatta barns rätt till stöd och skydd [11]. Även ur integritetssynpunkt är detta viktigt eftersom den som söker efter en anmälan i kronologiska pärmen inte bara ser uppgifter om det barn som nu är aktuellt, utan även många integritetskänsliga uppgifter om andra personer.

Informationen i anmälan har betydelse för socialtjänstens bedömning

Intervjuade socialsekreterare beskriver – i både denna och föregående kartläggning – att informationen i vissa anmälningar är bristfällig. Ibland saknas till exempel en beskrivning av oron om barnet som anmälan avser, ibland saknas andra uppgifter som kan vara av vikt för socialtjänsten att känna till. Några beskriver att anmälningar via e-tjänster ofta är tydligare, eftersom de

digitala formulären är utformade för att tillgodose socialtjänstens behov av information och uppgifter.

I utredningarna av vissa skador och dödsfall har Socialstyrelsen uppmärksammat att informationen i anmälningar från skola och förskola ibland varit begränsad till enstaka detaljer trots att anmälaren haft kännedom om fler oroande problem [9].

Informationen i anmälningarna har betydelse för socialtjänstens bedömningar av om utredning behöver inledas eller inte. När informationen i en anmälan är vag kan det försvåra bedömningen och socialtjänsten kan behöva inhämta kompletterande information. Det riskerar både att fördröja bedömningen och att bedömningen görs utan att viktig information om barnets situation eller andra uppgifter har förmedlats till socialtjänsten.

Socialstyrelsen anser att det är viktigt att anmälningsskyldiga och andra anmälare får information och stöd i syfte att förbättra innehållet i anmälningarna. Därför finns det ett nytt avsnitt om vad en anmälan bör innehålla i Socialstyrelsens uppdaterade handbok som riktar sig till anmälningsskyldiga och andra anmälare [8]. Myndigheten arbetar med att sprida information om handboken via olika kanaler.

Socialstyrelsen ser socialtjänstens arbete med kontinuerlig information och stöd till anmälningsskyldiga och andra anmälare som viktigt. Under pandemin har sådant arbete har många gånger pausats, men vid tiden för intervjuerna förefaller det vara på väg att återupptas på flera håll. Myndigheten ser att arbetet med fördel kan innehålla information om hur socialtjänsten arbetar med att bedöma anmälningar, för att öka förståelsen bland anmälare om vad de bör förmedla i en anmälan. Detta för att socialtjänsten ska få så konkret och detaljerad information som möjligt om barnets situation.

Fortsätt att följa utvecklingen över tid

Det här är Socialstyrelsens andra nationella kartläggning av anmälningar gällande barn i landets samtliga kommuner. Som sådan har den gett en unik möjlighet att göra jämförelser över tid som rör den faktiska ökningen av anmälningar och utvecklingen kring anmälare, anmälningsorsak och barnens kön och ålder.

I föregående kartläggning konstaterade Socialstyrelsen att bristande nationell enhetlighet vid socialtjänstens registrering av aktualiseringar och beslut om utredning samt svårigheterna för vissa kommuner att ta fram och sammanställa aggregerade uppgifter om anmälningar, försvårar jämförelser mellan kommuner. En slutsats var därför att förbättrad nationell enhetlighet i registrering, uttag av uppgifter och sammanställning av dessa, skulle kunna möjliggöra fördjupade analyser om barnen som berörs, regionala likheter och skillnader samt jämförelser över tid [1].

Socialstyrelsen konstaterar här att bristerna på många håll kvarstår. Samtidigt visar resultatet av årets kartläggning både tydliga nationella och regionala likheter med föregående kartläggning, och en utveckling i linje med regionala och lokala studier på området. Det pekar mot en god tillförlitlighet till tillvägagångssätt och resultat – trots identifierade brister.

Årets kartläggning visar även att det är möjligt att följa antalet ansökningar över tid och har gett nya kunskaper om andelen inledda utredningar.

Myndigheten anser därför avslutningsvis, att det finns anledning att regelbundet fortsätta att följa upp anmälningar gällande barn och vad de leder till, samt ansökningar, på nationell nivå för att med jämförbara data kunna följa utvecklingen över tid.

Referenser

1. Anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa. Nationell kartläggning 2018. Socialstyrelsen; 2019.
2. Anmälningar till socialtjänsten om barn och unga – En undersökning om omfattning och regionala skillnader Socialstyrelsen; 2012.
3. Sundell K, Egelund, T., Andrée Löfholm, C., Kaunitz, K. Barnavårdsutredningar - en kunskapsöversikt. Stockholm: Gothia; 2007.
4. Åsbrink P. Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga. Aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2018 i jämförelse med perioden 2010-2017. Gävle: FoU Velfärd, Region Gävleborg; 2019.
5. Effekter av covid-19 på anmälningar gällande barn till socialtjänsten. Socialstyrelsen; 2021.
6. Olsson J, Isaksson M. Aktualiseringar till den sociala barn- och ungdomsvården i Göteborgs stad 2020. Göteborg: FoU i Väst; 2021.
7. Socialtjänstrapport 2021. En beskrivning av socialtjänsten i Stockholms stad. Stockholm: Stockholms stad; 2022.
8. Anmäla oro för barn. Stöd för anmälningsskyldiga och andra anmälare. Socialstyrelsen; 2022.
9. Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2018–2021. Socialstyrelsen; 2022.
10. Åsbrink P. Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga. Aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2021 i jämförelse med perioden 2013-2020. Gävle: FoU Velfärd, Region Gävleborg; 2022.
11. Att göra anmälningar som gäller barn sökbara. Rättsliga förutsättningar för personuppgiftsbehandling. Stockholm: Socialstyrelsen; 2019.
12. Isaksson M, Olsson J. Aktualiseringar till den sociala barn- och ungdomsvården i Göteborgs stad 2019. Göteborg: FoU i Väst; sept 2020, rev. juni 2021.
13. Kalin T, Persdotter B, Ahlgren T, Gerdner A. How do child welfare referrals in Sweden match children's self-reporting of severe exposure? Child & Family Social Work. 2021; 2021:1-12.
14. E-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna 2022. Uppföljning av den digitala utvecklingen i socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården. Socialstyrelsen; 2022.
15. Analys av följder av covid-19-pandemin på särskilt utsatta grupper. Sweco: Stockholms stad; 2021.
16. Under rådande omständigheter. Konsekvenser av covid-19 för socialtjänstens individ- och familjeomsorg. Vård- och omsorgsanalys; 2021.
17. Nilsson D, Tingberg B. Kunskapsöversikt om försummelse. Barnafrid: Linköpings universitet; 2020.
18. Dubowitz H, Bennett S. Physical abuse and neglect of children. Lancet. 2007.
19. Informationsdelning mellan socialtjänst och polis, i brottsförebyggande arbete med barn och unga. Rapport 2021:2. Brå; 2021.

20. Iakttagelser i korthet. Barn som mår psykiskt dåligt får vänta länge på hjälp. Inspektionen för vård och omsorg; Juni 2022.
21. Ökning av nya fall av avsiktlig självdestruktiv handling bland flickor under pandemiåret 2021. Socialstyrelsen; 2022.
22. Kartläggning av första linjens verksamhet för barn och unga med psykisk ohälsa. Socialstyrelsen; 2021.

Bilaga 1. Kvalitetsdeklaration

Enkätundersökning: Kartläggning av anmälningar som gäller barn 2021 – uppföljning och analys över utvecklingen R50625-2

Inledning

Socialstyrelsen har ett regeringsuppdrag (S2019/05315/RS (delvis)) att under perioden 2020–2022 stödja huvudmän samt yrkesverksamma inom den sociala barn- och ungdomsvården genom insatser för att främja kompetens, stabilitet och kvalitetsutveckling inom området. Som del i uppdraget har Socialstyrelsen kartlagt och analyserat anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa.

Projektledare för datainsamlingen var Therese Olmsäter, A/SO1. Kontaktpersoner från Enkätstöd var Anna Malmborg, frågekonstruktör, och My Raquette, statistiker.

Syfte

Syftet med undersökningen är att samla in information anmälningar om barn som far illa eller som misstänks fara illa samt vad de leder till. Informationen ska användas till en nationell kartläggning för att svara på ett deluppdrag inom ramen för ett regeringsuppdrag.

Objekt och population

Denna undersökning har vänt sig till chefer med ansvar för myndighetsutövning inom området barn och unga i kommuner och stadsdelar. Populationen omfattar alla kommuner och stadsdelar. Antalet i målpopulationen är 305 kommuner och stadsdelar.

Undersökningen är en totalundersökning, urvalsosäkerhet förekommer därmed inte men däremot är svarsbortfallet en osäkerhetsfaktor.

Frågor och variabler

Frågorna i enkätens första del (antalsuppgifter) följer i stort frågorna i föregående kartläggning. Dessa frågor utformades av projektledaren och frågekonstruktören i samarbete med sakkunniga, statistiker, jurister och informations-säkerhetsansvariga inom Socialstyrelsen. Även en extern expert från FoU Välfärd i Gävleborg medverkade. Frågorna i enkätens andra del (om covid-19-pandemin och förändring över tid) utformades av projektledaren, frågekonstruktören, sakkunnig, statistiker samt jurist inom Socialstyrelsen.

Enkäten består av totalt 13 frågor, samt sju frågor beroende av tidigare svar. Frågorna besvarades med antal eller fasta svarsalternativ. Det fanns flera möjligheter att lämna kommentarer. Undersökningens referensperiod är 2021 om inte annat angetts. För att säkerställa att inte känsliga personuppgifter samlades in sattes villkor upp för att besvara vissa frågor. För frågor om

kön och ålder på barnen var lägsta antal 50 i huvudfrågan. Det gick inte heller att ange småtal (antal 1 eller 2). Vid frågor om vem som anmält samt om orsak gick det inte att ange endast ett alternativ.

Förutom de variabler som samlades in via enkäten hämtades ett antal variabler från register:

- Folkmängd 0–17 år per kommun 2019 – 2021, SCB statistikdatabas
- Folkmängd 0–17 år stadsdelar Göteborg 2019 – 2021, Göteborgs kommun statistikdatabas
- Folkmängd 0–17 år stadsdelar Stockholm 2019 – 2021, Stockholms stad

Samråd har genomförts med SKL.

Datainsamling

Ett informationsbrev med en webblänk till enkäten skickades till samtliga kommuner och stadsdelar via e-post. Datainsamlingen pågick mellan den 18 januari och den 11 mars 2022. Utöver det första ordinarie utskicket gjordes 2 påminnelseutskick.

Svarsfrekvens

Det var 261 kommuner och stadsdelar som besvarade enkäten. Det ger en svarsfrekvens på 86 procent vilket är en ökning med 6 procentenheter jämfört med undersökningen 2018. Svarsfrekvensen för kommungrupper med olika befolkningsstorlek ligger mellan 83 och 100 procent.

Tabell A. Svarsfrekvens efter befolkningsstorlek

Befolkningsgrupp	Antal kommuner/ stadsdelar	Antal svar	Andel svar, (%)
0 – 15 tusen invånare	131	110	84
15 – 30 tusen invånare	72	60	83
30 – 70 tusen invånare	54	45	83
70 tusen - invånare	30	28	93
Storstäder	18	18	100
Totalt	305	261	86

I de 261 kommuner som besvarat enkäten bor 89 procent av Sveriges barn.

Bortfall

Bortfallet består dels av de kommuner och stadsdelar som inte besvarat enkäten och av partiellt bortfall, dvs. att de inte besvarat vissa frågor i enkäten. Bortfallet är på 14 procent. De större kommunerna har ett lägre bortfall.

I denna undersökning efterfrågades antalsuppgifter i ett flertal frågor. Kommunerna/stadsdelarna kunde då svara *Vi kan inte ta fram anmälningsorsaker till en rimlig insats eller kostnad*. De större kommunerna har ett lägre partiellt bortfall.

För frågor med fasta svarsalternativ finns inget partiellt bortfall då frågorna är obligatoriska.

Mätfel och bearbetning

I samband med datainsamlingen kan slumpmässiga och systematiska fel uppstå, dessa kallas mätfel. De svar som ges kan vara osäkra eller felaktiga. De kan även bli fel på grund av att de som svarar har missuppfattat frågan. Det finns en rad olika källor till dessa fel, bl.a. mätinstrumentet, informationssystemet och insamlingssättet. För att minska risk för mätfel har enkäten konstruerats med ämneskunnig, enkätfrågekonstruktör, statistiker, pilotundersökning och i samråd med SKL.

Ett mätfel som förekommer gäller antalsuppgifter för kommunerna som i kommentarsfält uppgett att de har andra åldersindelningar än de efterfrågade. Det kan också förekomma att kommuner haft svårt att ta fram vissa antalsuppgifter, vilket medfört att antalen kan vara skattade. Socialstyrelsen har skattat antalet anmälningar, unika barn och utredningar för de kommuner och stadsdelar som inte besvarat frågorna vilket också medför en osäkerhet.

För antalsfrågor avseende kön, ålder, anmälningsorsak samt vem som anmält ingår endast de kommuner där antalet överensstämmer med det totala antalet anmälningar. Om antalet skiljer mer än 1 procent eller 1 person mot antalet som uppgetts totalt ingår inte dessa i redovisningarna.

En kommun hade besvarat antalsuppgifterna för del av år. Den kommunens uppgifter skattades.

Vid den manuella och maskinella bearbetningen av datamaterialet kan bearbetningsfel uppstå. Exempel på bearbetningsfel är registreringsfel och kodningsfel.

Insamlingen har skett via en webbenkät med både fasta alternativ och där antalsuppgifter ska anges. För frågor med fasta alternativ bör registreringsfelet vara litet. För frågor med antalsuppgifter finns risk för registreringsfel.

Beskrivning av data

Antal barn per stadsdel

Uppgifter om antal barn 0–17 år per kommun hämtades från SCB:s statistikdatabas. För Stockholm och Göteborg samlades uppgifter in på stadsdelsnivå. Göteborg stad har en statistikdatabas där uppgifter hämtades. Stockholm stad lämnade uppgifter om antal barn per stadsdel.

Beräkning av antal barn

Då partiellt bortfall förekommer kan de ersättas med imputerade värden för att få en uppskattning av antalet för hela riket. Det imputerade värdet antas ligga nära det sanna värdet.

Vid beräkningar av antal anmälningar, anmälda barn samt beslut om utredning finns partiellt bortfall. För att få fram antalet totalt i riket imputeras antalet i de kommuner som inte besvarat enkäten. Andel av enkätsvaren i befolkningsgruppen multipliceras med antal barn 0–17 år i kommunen.

Vid redovisningarna för antal för dessa frågor används det uppräknade antalet. I tabell B framgår besvarat antal och uppräknat antal.

Tabell B. Enkät svar och uppräknat antal, riket

	Hur många aktualiseringar som gäller barn tog ni emot under året? Anmälningar:						Hur många unika barn gällde de anmälningar som ni mottog under 2021?		Hur många av de anmälningarna som gäller barn under 2021...			
	2019		2020		2021		Enkät-svar, antal	Enkät-svar och uppräknat, antal	...ledde till beslut om att inleda utredning?		...som hanterats i en utredning?	
	Enkät-svar, antal	Enkät-svar och uppräknat, antal	Enkät-svar, antal	Enkät-svar och uppräknat, antal	Enkät-svar, antal	Enkät-svar och uppräknat, antal			Enkät-svar, antal	Enkät-svar och uppräknat, antal	Enkät-svar, antal	Enkät-svar och uppräknat, antal
Riket	313 145	380 659	349 877	415 798	367 542	421 839	126 506	215 892	62 974	121 196	111 450	231 650

Statistiska mått

Från undersökningen redovisas antal, andel, antal per 1000 barn, median, minimivärde och maxvärde för hela riket och för redovisningsgrupper. Vid beräkningar för antal per 1000 barn har formeln: antal anmälningar i kommunen/antal barn 0 – 17 år i kommunen *1000 använts.

Socioekonomisk sorteringsnyckel

Den socioekonomiska sorteringsnyckeln har tagits fram från Statistiska centralbyråns, (SCB) register. Nyckeln är primärt ett mått på kommuners och stadsdelars relativa socioekonomiska status och mäter avståndet till den kommun som har högst socioekonomisk status. Nyckeln baseras på invånarnas arbetsmarknadsanknytning och inkomst vilka samvarierar med ekonomiskt bistånd.

Sorteringsnyckeln kan således tolkas som en indikation på behov av ekonomiskt bistånd i en kommun eller stadsdel jämfört med övriga kommuner eller stadsdelar. Socioekonomisk sorteringsnyckel kan användas för att hitta kommuner med liknande socioekonomiska förutsättningar. De framräknade värdena har rangordnats och delats in i åtta grupper (1–8), där grupp 1 indikerar relativt låg risk och grupp 8 indikerar relativt hög risk för behov av ekonomiskt bistånd, jämfört med kommuner och stadsdelar i stort.

Tabell C. Socioekonomiska sorteringsnyckeln, antal kommuner per grupp

Socioekonomiska sorteringsnyckeln	Antal kommuner/stadsdelar
1 – låg risk	24
2	44
3	41
4	43
5	43
6	43
7	43
8 – hög risk	24
Totalt	305

Jämförbarhet

Jämförbarhet över tid

Det är tredje gången Socialstyrelsen genomför kartläggning av antal anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa som inkommer till socialtjänsten. Första undersökningen genomfördes en urvalsundersökning för att sedan genomföras som en totalundersökning. Antalsfrågorna är därav jämförbara mellan de två senaste undersökningstillfällena för antal anmälningar samt antal unika barn. Frågan om antal utredningar har förändrats och är inte jämförbar med tidigare undersökningar. Den andra delen som innehåller frågor om konsekvenser av covid-19-pandemin är inte jämförbara.

Tillgänglighet

Socialstyrelsen publicerar rapporten på www.socialstyrelsen.se.

Bilaga 2. Enkätformulär

Innan du börjar svara - tänk på att:

Denna enkät handlar om känsliga uppgifter. Vi har inte tillåtelse att samla in känsliga personuppgifter, därför uppmanar vi dig att inte ange uppgifter som kan kopplas till någon enskild persons hälsa eller levnadsförhållanden.

Vid ett litet antal (1-3) kan det bli möjligt att bakvägsidentifiera personer och på så sätt skulle svar i denna enkät kunna bli känsliga personuppgifter. Vi ber er därför genomgående att skriva 0 som 0, 1-3 som 3 och 4 och uppåt som faktiskt antal.

Avgränsning

Frågor avser år 2021 (1 januari till 31 december) om inget annat anges i frågan.

Frågorna rör barn från 0 upp till och med 17 år, om ni har en annan åldersindelning så anger ni det i den första frågan efter att ni fyllt i kontaktuppgifter.

Samtliga frågor som berör anmälningar avser det totala antalet anmälningar som kommit in till er kommun/stadsdel. Med anmälningar avses anmälningar av barn som far illa eller misstänks fara illa enligt 14 kap. 1 och 1 c §§ SoL.

Frågan om ansökningar avser ansökningar enligt SoL (ej LSS).

Tidsåtgång

Eftersom tiden det kommer att ta att besvara enkäten varierar väsentligt från en kommun till en annan så rekommenderar vi er att skriva ut en läsversion av enkäten (längst ner på denna sida). När ni har gjort det kan ni göra en uppskattning av hur mycket tid som ni kommer att behöva för att besvara frågorna.

Praktiska instruktioner

- När du besvarar frågorna i webbenkäten så får du olika följdfrågor beroende på ditt svar, det är därmed inte säkert att du får alla frågorna.
- Svaren sparas när du klickar på "Nästa" längst ner på varje sida i enkäten.
- Vid paus i svarandet når du webbformuläret igen genom att klicka på länken i mejlet.
- Ändringar i svaren kan göras fram till sista svarsdag.
- Sist i formuläret finns möjlighet att spara svaren.
- Klicka här för en läsversion av enkäten.

Kontaktuppgifter

Vi behandlar ditt namn och andra kontaktuppgifter för att vid behov kunna ta kontakt om dina svar på enkäten behöver kompletteras.

Ditt namn:

Din befattning:

Ditt telefonnummer:

e-postadress:

Ett svarskvitto kommer att skickas till den e-postadress som anges här.

För mer information om registrerades rättigheter klicka här.

Har du frågor eller funderingar om personuppgiftsbehandling på Socialstyrelsen kan du kontakta dataskyddsombudet på dataskyddsombud@socialstyrelsen.se.

Del 1

I denna del av enkäten efterfrågas flera uppgifter som rör de barn som aktualiserats genom anmälan i din kommun/stadsdel. Uppgifterna kan hämtas på flera sätt, direkt ur ett verksamhetssystem, från sammanställningar som gjorts på annat sätt eller genom manuell räkning.

1. Kan ni ta fram uppgifter om anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa, för åldersintervallet 0-17 år?

- *Vi vill att så många som möjligt ska kunna besvara frågorna i enkäten. Om er kommun/stadsdel har uppgifterna, men med ett annat åldersintervall än 0-17 år (exempelvis 0-18 år eller 0-20 år), så ber vi er i första hand, om det är möjligt, att räkna bort de anmälningar som gäller ungdomar 18 år och äldre.*
- *Om det inte finns någon rimlig möjlighet att räkna bort 18 år och äldre, ber vi er att ändå svara på de frågor ni kan i denna enkät, även om era siffror inkluderar ungdomar 18 år och äldre.*

Ja, vi kan ta fram uppgifter för åldersintervallet 0-17 år ☐

Nej, vi har ett annat åldersintervall, ange vilket: ☐

Kommentarer:

2a. Hur många aktualiseringar som gäller barn tog ni emot under år 2021? Fördela om möjligt aktualiseringarna på anmälningar, ansökningar och information på annat sätt.

Om ni inte kan särskilja information på annat sätt från anmälningar, ange då totalen som anmälningar.

	Antal:	Kan inte ta fram uppgiften till rimlig insats eller kostnad
Anmälningar:		☐
Ansökningar:		☐
Information på annat sätt:		☐
Summa		☐

Kommentar:

2b. Hur många aktualiseringar som gäller barn tog ni emot under åren 2019 och 2020? Fördela om möjligt aktualiseringarna på anmälningar, ansökningar och information på annat sätt.

- *Om ni inte kan särskilja information på annat sätt från anmälningar, ange då totalen som anmälningar.*
- *Vi frågar om dessa uppgifter för att kunna följa utvecklingen över tid. I enkäten finns inga ytterligare frågor om antal aktualiseringar för åren 2019 och 2020.*

	Antal 2019	Antal 2020	Kan inte ta fram uppgiften till rimlig insats eller kostnad
Anmälningar:			☐
Ansökningar:			☐
Information på annat sätt:			☐
Summa			☐

Kommentar:

Härefter avser samtliga frågor helåret 2021.

3a. Har ni möjlighet att ta fram en eller flera anmälningsorsaker per anmälan?

Vi kan ta fram en anmälningsorsak per anmälan ☐

Vi kan ta fram flera anmälningsorsaker per anmälan ☐

Vi kan inte ta fram anmälningsorsaker till en rimlig insats eller kostnad ☐

Kommentarer:

Svara om svar "Vi kan ta fram .." (alt 1 och 2) i fråga 3a.

3b. Hur många av de [input 2a anmälningar] anmälningarna som gäller barn som ni mottog under 2021, mottog ni utifrån nedanstående orsaker?

- I fråga 2 angav ni antalet anmälningar som ni mottog under 2021, i denna fråga ber vi er att ange antal anmälningar uppdelat på nedanstående kategorier av anmälningsorsaker.
- Om ni i er kommun/stadsdel har egna kategorier av anmälningsorsaker som inte motsvarar nedanstående, fördela på bästa sätt.
- Om ni bara kan ta fram en orsak per anmälan bör det totala antalet anmälningsorsaker så gott det går stämma med det totala antalet anmälningar.
- Om ni saknar anmälningar från någon av nedanstående anmälningsorsaker, vänligen ange 0.
- Om samtliga anmälningar faller under en och samma kategori så ska ni inte besvara frågan, gå då till nästa fråga (4a).

Anmälningsorsak relaterad till barnet t.ex. psykisk ohälsa, normbrytande beteende, missbruk, skolproblematik eller kriminalitet:

Anmälningsorsak relaterad till förälder/vårdnadshavares problematik t.ex. psykisk ohälsa, missbruk, kriminalitet, omsorgssvikt eller försummelse:

Anmälningsorsak relaterad till våld i nära relation, mellan vuxna eller mot barn (fysiskt, psykiskt, bevittnat, skada eller övergrepp):

Andra anmälningsorsaker t.ex. bostadsrelaterat, förälders död eller som inte går att kategorisera enligt ovan:

Totalt:

4a. Hur många av de [input 2a anmälningar] anmälningarna som gäller barn som ni mottog under 2021, mottog ni från nedanstående anmälare

I fråga 2a angav ni antalet anmälningar som ni mottog under 2021, i denna fråga ber vi er om möjligt att ange antal anmälare uppdelat på nedanstående kategorier av anmälare.

Det totala antalet anmälare bör så gott det går stämma med det totala antalet anmälningar.

- Om ni i er kommun inte kan särskilja anmälningarna från skola och förskola, ber vi er skriva att de mottagits från skola.
- Om ni i er kommun/stadsdel har egna kategorier av anmälare som inte motsvarar nedanstående, ber vi er att fördela på bästa sätt.
- Om ni saknar anmälningar från någon av nedanstående anmälare, vänligen ange 0.
- Om samtliga anmälningar faller under en och samma kategori av anmälare så ska ni inte besvara frågan, då hoppar ni till fråga 5a.

Polis:

Skola:

Förskola:

Hälso- och sjukvård eller tandvård:

Socialtjänst i den egna kommunen/stadsdelen:

Socialtjänst i annan kommun/stadsdel eller myndighet (t ex Migrationsverket, Kriminalvården):

Förälder/vårdnadshavare eller anhörig:

Privatperson, namngiven eller anonym:

Annan:

Totalt

Kan inte ta fram uppgiften till rimlig insats eller kostnad ☐

Svara om "Hälso- och sjukvård eller tandvård" i fråga 4a är fler än 3.

4b. Hur många av de [input 4a Hälso- och sjukvård eller tandvård] anmälningarna kom från hälso- och sjukvård respektive tandvård?

I fråga 4a angav ni det totala antalet anmälningar som ni mottog under 2021 från hälso- och sjukvård och tandvård. I denna fråga ber vi er om möjligt att ange antal anmälningar uppdelat på hälso- och sjukvård respektive tandvård.

Hälso- och sjukvård:

Tandvård:

Totalt:

Kan inte ta fram uppgiften till rimlig insats eller kostnad ☐

Svara om "Antal anmälningar" i fråga 2a är fler än 49.

5a. Hur många av de [input 2a anmälningar] anmälningarna som gäller barn som ni mottog under 2021, gällde flickor respektive pojkar?

- I fråga 2a angav ni det totala antalet anmälningar som ni mottog under 2021, i denna fråga ber vi er om möjligt att ange antal anmälningar för flickor respektive pojkar.*
- Det är i denna kartläggning inte tillåtet att samla in personuppgifter. Uppgifter med ett litet antal kan innebära risk för identifiering. Ange därför inte antal mellan ett och tre. Skriv 0 som 0, 1-3 som 3 och 4 och uppåt som faktiskt antal.*

Flickor:

Pojkar:

Totalt:

Kan inte ta fram uppgiften till rimlig insats eller kostnad ☐

Svara om "Antal anmälningar" i fråga 2a är fler än 49.

5b. Hur många av de [input 2a anmälningar] anmälningarna som gäller barn som ni mottog under 2021, gällde barn i nedanstående ålderskategorier?

- I fråga 2a angav ni det totala antalet anmälningar som ni mottog under 2021, i denna fråga ber vi er om möjligt att ange antal i respektive ålderskategori.
- Om ni i er kommun/stadsdel har ålderskategorier som inte motsvarar nedanstående kategorier, fördela på bästa sätt. Om ni t.ex. har ålderskategorier som är uppdelade i 0-13 år och 14 år och äldre så ber vi er att fylla i 0-13 år på raden för 7-12 år, och 14 år och äldre på raden för 13-17 år. Ange era ålderskategorier i kolumnen bredvid. Om ni saknar anmälningar i någon ålderskategori, vänligen ange 0.
- Det är i denna kartläggning inte tillåtet att samla in personuppgifter. Uppgifter med ett litet antal kan innebära risk för identifiering. Ange därför inte antal mellan ett och tre. Skriv 0 som 0, 1-3 som 3 och 4 och uppåt som faktiskt antal.

Antal: Om annan åldersindelning,
ange vilken här:

0-6 år:

7-12 år:

13-17 år:

Totalt:

Kommentarer:

Kan inte ta fram uppgiften till rimlig insats eller kostnad

☐

Svara om "Antal anmälningar" i fråga 2a är fler än 49.

6. Hur många unika barn gällde de [input 2a anmälningar] anmälningar som ni mottog under 2021?

Antal unika barn:

Kommentarer:

Kan inte ta fram uppgiften till rimlig insats eller kostnad

☐

Svara om "Antal unika barn" i fråga 6 är fler än 49.

7a. Hur många av de [input 6] unika barn, som ni mottog anmälningar om under 2021, var flickor respektive pojkar?

- *I fråga 6 angav ni det totala antalet unika barn som ni mottog anmälningar om under 2021, i denna fråga ber vi er om möjligt att ange unika antal flickor respektive pojkar i anmälningarna.*
- *Det är i denna kartläggning inte tillåtet att samla in personuppgifter. Antalsuppgifter med ett fåtal individer kan innebära risk för identifiering. Ange därför inte antal mellan ett och tre. Skriv 0 som 0, 1-3 som 3 och 4 och uppåt som faktiskt antal.*

Flickor:

Pojkar:

Totalt:

Kan inte ta fram uppgiften till rimlig insats eller kostnad

☐

Svara om "Antal unika barn" i fråga 6 är fler än 49.

7b. Vilken ålder hade de [input 6] unika barn som ni mottog anmälningar om under 2021? Ange antal unika barn per ålderskategori.

- I fråga 6 angav ni det totala antalet unika barn som ni mottog anmälningar om under 2021, i denna fråga ber vi er om möjligt att ange antal unika barn i respektive ålderskategori.
- Om ni i er kommun/stadsdel har ålderskategorier som inte motsvarar nedanstående kategorier, fördela på bästa sätt. Om ni t.ex. har ålderskategorier som är uppdelade i 0-13 år och 14 år och äldre så ber vi er att fylla i 0-13 år på raden för 7-12 år, och 14 år och äldre på raden för 13-17 år. Ange era ålderskategorier i kolumnen bredvid. Om ni saknar anmälningar i någon ålderskategori, vänligen ange 0.
- Det är i denna kartläggning inte tillåtet att samla in personuppgifter. Antalsuppgifter med ett fåtal individer kan innebära risk för identifiering. Ange därför inte antal mellan ett och tre. Skriv 0 som 0, 1-3 som 3 och 4 och uppåt som faktiskt antal.

	Antal:	Om annan åldersindelning, ange vilken här:
0-6 år:		
7-12 år:		
13-17 år:		
Totalt:		

Kommentarer:

Kan inte ta fram uppgiften till rimlig insats eller kostnad

☐

Svara om "Antal anmälningar" i fråga 2a är fler än 49.

8. Hur många av de [input 2a anmälningar] anmälningarna som gäller barn under 2021, ledde till beslut om att inleda utredning eller tillfördes (kopplades till) pågående utredning?

- En utredning kan innehålla mer än en anmälan. Om nya anmälningar om ett barn inkommer i ärenden där det redan pågår en utredning kan nya anmälningar tillföras (kopplas) till pågående utredning utan att något nytt beslut om utredning fattas.
- Här efterfrågas två olika antalsuppgifter om era utredningar:
 - Antal beslut om att inleda utredning. Här ingår inte anmälningar som kopplats till (tillförts) en pågående utredning.
 - Antal anmälningar som hanterats i en utredning. Här ingår det totala antalet anmälningar som hanterats i en utredning, dvs. även anmälningar som kopplats till (tillförts) en pågående utredning.
- Inkludera endast utredningar som aktualiserats genom anmälan.
- Om ni i er kommun/stadsdel inte kan särskilja antal beslut om utredning (exklusive kopplade/tillförda anmälningar) från det totala antalet anmälningar som hanterats i en utredning (inklusive kopplade/tillförda anmälningar), ber vi er att om möjligt fylla i den uppgiften ni kan ta fram.

Antal beslut om att inleda utredning, exkl. anmälningar som kopplats till en redan pågående utredning:

Antal anmälningar som hanterats i en utredning, inkl. anmälningar som kopplats till en redan pågående utredning:

Kommentarer:

Kan inte ta fram uppgiften till rimlig insats eller kostnad

☐

Svara om "Antal beslut om att inleda utredning" i fråga 8 är fler än 49.

9a. Hur många av de [input 8] Antal beslut] beslut om att inleda utredning under 2021, gällde flickor respektive pojkar?

- *I fråga 8 angav ni det totala antalet anmälningar som ni mottog under 2021, som ledde till beslut om att inleda utredning. I denna fråga ber vi er om möjligt att ange antal utredningar för flickor respektive pojkar.*
- *Inkludera endast utredningar som aktualiserats genom anmälan.*
- *Det är i denna kartläggning inte tillåtet att samla in personuppgifter. Uppgifter med ett litet antal kan innebära risk för identifiering. Ange därför inte antal mellan ett och tre. Skriv 0 som 0, 1-3 som 3 och 4 och uppåt som faktiskt antal.*

Flickor:

Pojkar:

Totalt:

Kan inte ta fram uppgiften till rimlig insats eller kostnad

☐

Svara om "Antal beslut om att inleda utredning" i fråga 8 är fler än 49.

9b. Hur många av de [input 8] Antal beslut beslut om att inleda utredning under 2021, gällde barn i nedanstående ålderskategorier?

- I fråga 8 angav ni det totala antalet anmälningar som ni mottog under 2021, som ledde till beslut om att inleda utredning. I denna fråga ber vi er om möjligt att ange antal anmälningar som ledde till beslut om att inleda utredning uppdelat på ålder.
- Inkludera endast utredningar som aktualiserats genom anmälan.
- Om ni i er kommun/stadsdel har ålderskategorier som inte motsvarar nedanstående kategorier, fördela på bästa sätt. Om ni t.ex. har ålderskategorier som är uppdelade i 0-13 år och 14 år och äldre så ber vi er att fylla i 0-13 år på raden för 7-12 år, och 14 år och äldre på raden för 13-17 år. Ange era ålderskategorier i kolumnen bredvid. Om ni saknar utredningar i någon ålderskategori, vänligen ange 0.
- Det är i denna kartläggning inte tillåtet att samla in personuppgifter. Uppgifter med ett litet antal kan innebära risk för identifiering. Ange därför inte antal mellan ett och tre. Skriv 0 som 0, 1-3 som 3 och 4 och uppåt som faktiskt antal.

Om annan åldersindelning,
ange vilken här:

0-6 år:

7-12 år:

13-17 år:

Totalt:

Kommentarer:

Kan inte ta fram uppgiften till rimlig insats eller kostnad

☐

10. Hur har ni tagit fram uppgifterna som ni lämnat i del 1 av enkäten?

Flera alternativ kan anges.

Hämtat från verksamhetssystemet ☐

Hämtat från ett (externt) statistikhanteringssystem ☐

Hämtat från sammanställningar som gjorts på annat sätt ☐

Räknat manuellt ☐

Kommentarer:

Del 2 - konsekvenser av covid-19-pandemin

Denna del handlar om anmälningar och arbetssätt vid mottagning och förhandsbedömning av anmälningar med fokus på konsekvenser av covid-19-pandemin. Svar på frågorna bygger på erfarenheter som finns i verksamheten och eventuella uppföljningar som ni har genomfört inom er kommun/stadsdel. Frågorna besvaras bäst av den personal som i sitt dagliga arbete har att hantera anmälningar.

11a. Har ni under 2020 eller 2021 mottagit anmälningar om att barn far illa eller misstänks fara illa där anmälningsorsaken direkt eller indirekt kan relateras till covid-19-pandemin?

	Ja	Nej	Vet inte/ kan inte ange
Under 2020?	☐	☐	☐
Under 2021?	☐	☐	☐

Svara om du svarat "Ja" för år 2020 eller år 2021 i fråga 11a. (Svarskolumn visas för respektive år om det finns ett ja-svar i fråga 11a.)

11b. Vilka anmälningsorsaker hade anmälningar som direkt eller indirekt kan relateras till covid-19-pandemin?

- Flera alternativ kan anges för respektive år.
- Svarsalternativen här hämtade från Socialstyrelsens studie om anmälningar under pandemin (publicerad januari 2021).
- Skriv gärna i kommentarsfältet om något alternativ saknas.

Skolfrånvaro på grund av t.ex. rädsla för smitta eller på grund av restriktioner

☐
☐

Uteblivna besök till tandvård på grund av rädsla för smitta eller på grund av restriktioner

☐
☐

Uteblivna besök till hälso- och sjukvård, t. ex. BVC på grund av rädsla för smitta eller på grund av restriktioner

☐
☐

Barns psykiska ohälsa som en direkt eller indirekt koppling till covid-19-pandemin

☐
☐

Barns normbrytande beteende (ex vis kriminalitet eller begynnande kriminalitet) som en direkt eller indirekt koppling till covid-19-pandemin

☐
☐

Vårdnadshavares psykiska ohälsa eller missbruk som en direkt eller indirekt koppling till covid-19-pandemin

☐
☐

Våld i nära relationer som en direkt eller indirekt koppling till covid-19-pandemin

☐
☐

Förälder insjuknat/avlidit i covid-19

☐
☐

Försämrad situation i sedan tidigare utsatta familjer som en direkt eller indirekt konsekvens av covid-19-pandemin

☐
☐

Kommentar:

12. Har ni något ytterligare att lägga till om hur covid-19-pandemin under 2021 direkt eller indirekt har påverkat anmälningarna eller arbetssätt kring att ta emot och bedöma anmälningarna om barn som far illa eller misstänks fara illa i din kommun/stadsdel?

Här har du möjlighet att lämna kommentarer om hur pandemin påverkat arbetet med anmälningar och förhandsbedömningar, så som barns delaktighet eller digitala arbetssätt. Tänk på att inte ange uppgifter som kan kopplas till någon enskild persons hälsa eller levnadsförhållanden.

Om anmälningar

Om arbetssätt

Du har möjlighet att skriva max 1 500 tecken i varje svarsruta.

13. Har ni några kommentarer om exempelvis tendenser, förändringar eller utveckling i er kommun/stadsdel under 2021 gällande anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa som inte rör covid-19-pandemin?

Här har du möjlighet att lämna kommentarer om utvecklingen under det senaste året som inte rör pandemin, och som inte fått utrymme tidigare i formuläret. Tänk på att inte ange uppgifter som kan kopplas till någon enskild persons hälsa eller levnadsförhållanden.

.....

Du har möjlighet att skriva max 1 500 tecken.

Ytterligare kontakt

Får vi kontakta dig eller någon annan i kommunen för fördjupande frågor, om det behövs? Ange i så fall namn, e-postadress och telefonnummer här:

Namn:

E-postadress:

Telefonnummer: